

Passie van de Stemmen

19/10 — 26/11/2021

Passie van de Stemmen

*De Alamire Foundation staat
onder de Hoge Bescherming
van Hare Majesteit
Koningin Mathilde van België*

	Woord vooraf	4
	De Monte <i>revisited</i>	6
19/10	The Tallis Scholars	13
10/11	Stile Antico	27
21/11	Cappella Mariana	39
26/11	Vox Luminis	49
	Partners	64
	Praktische informatie	65

Woord vooraf

Beste luisteraar,

Al de elfde keer is het dat ik u, namens 30CC en de Alamire Foundation, welkom mag heten op het festival *Passie van de Stemmen*. In vier concerten (her)ontdekken we samen meerstemmige muziek die sinds eeuwen niet meer heeft geklonken. We (her)beluisteren composities die een nieuwe, frisse lezing hebben gekregen. Het polyfone repertoire toont zich daarbij, elke keer opnieuw, van zijn meest boeiende kant.

Laat 2021 nu een bijzonder jaar zijn, zowel voor ons als voor de polyfonie. Enerzijds viert de Alamire Foundation haar dertigste verjaardag. Als *centre of excellence* verbonden aan de KU Leuven en *creative ambassador* van de Stad Leuven, blijft de organisatie zich met onverminderd enthousiasme sinds 1991 engageren voor het onderzoek en de valorisatie van het gregoriaans en de polyfonie uit de Lage Landen.

Anderzijds zag Philippus de Monte 500 jaar geleden het levenslicht in Mechelen, waar hij vermoedelijk als koorknaap werd opgeleid aan de Sint-Romboutskerk. Zijn bloeiende carrière bracht hem in Italië, Engeland, Wenen en Praag, waar hij in 1603 overleed. Hij was één van de meest productieve componisten van zijn tijd, met niet minder dan 1200 madrigalen, 300 motetten en 40 missen op zijn actief. *Passie van de Stemmen* neemt de gelegenheid te baat om het werk van deze grootmeester de aandacht te geven die het verdient.

Met ensembles als The Tallis Scholars, Cappella Mariana, Stile Antico en Vox Luminis kiezen we bij deze editie resoluut voor kwaliteit en vaste waarden in de oude muziek. In de Sint-Pieterskerk bijten **The Tallis Scholars** de polyfone spits af met de *Missa O bone Jesu* van Robert Fayrfax.

In haar ambitie om de platgetreden paden te vermijden en door haar constante zoektocht naar nieuwe literatuur onderscheidt het Praagse **Cappella Mariana** zich bij het uitvoeren van polyfonie uit Europese bronnen. Zo ook hun keuze om tijdens de Vespers op zoek te gaan naar de rijke muzikale sporen die Philippus de Monte in Praag achterliet.

Rond Philippus de Monte cirkelen ook de programma's van Stile Antico en Vox Luminis. **Stile Antico** schetst de Monte's 'English connection' en evocert zijn historische uitwisseling van motetcomposities met zijn overzeese collega William Byrd. De Monte's *Madrigali Spirituali*, uitgevoerd door **Vox Luminis**, laten ons dan weer zien dat spiritualiteit niet steeds zwaar op de hand hoeft te zijn.

Eeuwenoude muziek laten weerklinken in het prachtige, historische patrimonium van de Stad Leuven is een voorrecht dat bijzondere kansen biedt.

30CC en de Abdij van Park, onze eerstelijnspartners bij elke editie van *Passie van de Stemmen*, dank ik voor de bijzonder goede samenwerking. De steun van de KU Leuven, de Stad Leuven en de Vlaamse Gemeenschap wordt eveneens uitermate gewaardeerd. En tot slot, dank aan alle medewerkers, inleiders, vrijwilligers, vrienden, aan de ensembles en de gedreven musici, en aan u, ons gewaardeerde publiek. Van harte wens ik u allen een mooi festival toe.

Bart Demuyt
Algemeen directeur Alamire Foundation
Curator *Passie van de Stemmen*

De Monte *revisited*

Philippe de Monte was zonder enige twijfel één van de allergrootste componisten van zijn generatie. Hij bekleedde 35 jaar lang het prestigieuze ambt van keizerlijk hofkapelmeester, de eerste helft daarvan te Wenen en daarna te Praag. Hij componeerde meer muziek dan om het even wie anders tijdens de tweede helft van de 16de eeuw: zowat 800, vaak meerdelige wereldlijke en geestelijke madrigalen, 40 chansons, 40 missen, 250 motetten en een handvol andere geestelijke werken. Zijn composities werden gepubliceerd en verdeeld in alle belangrijke muziekcentra van Europa en nawijsbaar uitgevoerd van Lissabon tot Danzig en van Napels tot Dublin. Gedurende zijn hele carrière kon hij rekenen op de grootste waardering binnen het toenmalige professionele muziekleven, zoals onder meer blijkt uit de lovende bewoordingen van keizerlijk vicekanselier Georg Seld (Brussel, 1555): *on alles widersprechen der best Componist der In diesem gantzen land ist* ('ontegensprekelijk de beste componist in dit hele land'), toonaangevend muziekuitgever Angelo Gardano (Venetië, 1582): *nostro Eccellentissimo Signor Filippo di Monte* ('onze hoogst uitmuntende heer Philippe de Monte'), en wetenschapper, literator en melomaan Orazio Guarguante (Venetië, 1591): *Compositor eminentissimo* ('een uiterst eminent componist').

De Monte wordt weliswaar zijn rechtmatige plaats toebedeeld als belangrijk vertegenwoordiger van de vijfde generatie van Vlaamse Polyfonisten, naast onder meer Cipriano de Rore, Orlandus Lassus, Giaches de Wert en Philippe Rogier, maar toch staan de aandacht die aan hem werd besteed binnen de muzikwetenschap en, daarmee verbonden, zijn algemene bekendheid bij het grote publiek helemaal niet in verhouding tot de grote reputatie die hij genoot tijdens zijn leven. Zo is bijvoorbeeld tot op heden een aanzienlijk deel van zijn oeuvre nog steeds niet beschikbaar in een toegankelijke moderne uitgave en heeft het tot 2016 geduurd vooraleer een volledige lijst van zijn werken samengesteld en gepubliceerd werd. Bijzonder illustratief in deze context is bij-

voorbeeld ook het feit dat er momenteel zowat tienmaal meer cd-opnames verkrijgbaar zijn die gewijd zijn aan werken van Orlandus Lassus, dan aan die van de Monte.

De redenen voor deze dispariteit zijn wellicht te zoeken in de manier waarop de traditionele muziekgeschiedenis zijn "helden" selecteert; in tegenstelling tot een aantal van zijn Vlaamse en Italiaanse tijdgenoten voldoet Philippe de Monte blijkbaar niet aan één van de diverse criteria die daarbij gewoonlijk gehanteerd worden. Zo was hij geen baanbreker of grenzenverlegger, zoals Cipriano de Rore en Giaches de Wert dat wel degelijk waren. Ook was hij niet aanwezig op plaatsen waar zich belangrijke historische gebeurtenissen afspeelden, zoals Giovanni Pierluigi da Palestrina in het pauselijke Rome van de Katholieke Reformatie of Andrea Gabrieli in het triomfalistische Venetië na de overwinning op de Ottomanen. In tegenstelling tot Luca Marenzio vervolgens, had de Monte als toegewijd madrigalist zijn Vlaamse afkomst niet echt mee op het moment dat dit uitgesproken Italiaanse genre het hele Europese muziekleven stormachtig veroverde. En tenslotte heeft de Monte veel minder hard gewerkt aan zijn eigen marketing dan een Orlandus Lassus, bijvoorbeeld, die dit op een voor zijn tijd ronduit verbluffende wijze duidelijk wel deed. Over de Monte valt, met andere woorden, in tegenstelling tot de zojuist vernoemde tijdgenoten, maar weinig uitgesproken "spectaculaires" te melden en dit vormt kennelijk nog steeds een drempel voor eenieder – onderzoeker, uitvoerder, of luisteraar – die zich in zijn kunst wenst te verdiepen.

De Vlaamse musicoloog Ignace Bossuyt schreef ooit over de Monte dat zijn muziek duidelijk bestemd is voor fijnproevers. Hoe toepasselijk en terecht deze kwalificatie is, blijkt niet alleen uit een analyse van de Monte's werken, maar ook uit zijn levensloop en uit zijn eigen ideeën omtrent de sociale functie van muziek, die hij verwoordde in een aantal opmerkelijke voorwoorden.

Philippe de Monte werd geboren te Mechelen in 1521 en verkreeg er naar alle waarschijnlijkheid zijn eerste

muzikale onderrichting als koorknaap aan de Sint-Romboutskathedraal. In 1542 echter, was hij reeds werkzaam te Napels als muzikleraar bij de familie Pinelli. Napels was bij het begin van de 16de eeuw een vicekoninkrijk van Spanje geworden en om en rond het hof was in de daarop volgende jaren een nieuw aristocratisch ideaal annex cultureel klimaat ontstaan waarbinnen literatuur, muziek en de verbinding tussen beide een hoofdrol speelden. Het lijkt er sterk op dat deze eerste jaren in het aristocratische Napels voor de Monte bijzonder formatief zijn geweest; niet alleen zou het hem gedurende de volgende 20 jaar toelaten om een netwerk uit te bouwen van onderling met elkaar gerelateerde Italiaanse adellijke families voor wie hij te gepasten tijde werken kon schrijven, zoals de Colonna's en de Orsini's te Rome en de De Medici's te Firenze, maar bovendien zou hij zich voortaan volledig wijden aan een genre en een compositiestijl die helemaal aansloot bij de esthetische idealen van dit Italiaanse aristocratische milieu. De Monte, die 'zijn Italiaans kende alsof hij een geboren Italiaan was' (Georg Seld, 1555) zou zich met name ontwikkelen tot een ware grootmeester van het ernstige madrigaal. In de loop van enkele decennia bracht hij een quasi perfecte symbiose tot stand tussen de streng geformaliseerde lyrische poëzie van Francesco Petrarca en diens navolgers zoals Lorenzo de Medici, Jacopo Sannazaro, Pietro Bembo en Ludovico Ariosto enerzijds en zijn eigen rijke, gevarieerde en technisch perfect beheerste contrapuntische toonspraak anderzijds. Hij cultiveerde een fijnzinnige en subtiële tekstvertoning, wars van overdreven chromatiek, ritmische of metrische contrasten, tekstuitbeelding of andere dramatische gestes, en de muzikale structuur van zijn madrigalen – alsook die van zijn latere motetten trouwens – bleef daarbij steeds volledig schatplichtig aan de tekstgeleding. Dit is de kunst voor fijnproevers waarover Ignace Bossuyt het had en klaarblijkelijk voelde de Monte niet meteen de behoefte om met die kunst ook het grote publiek te behagen; het zou namelijk tot 1554 duren – hij was toen al 33 jaar oud – vooraleer een eerste bundel met madrigalen van zijn hand zou worden gepubliceerd. Bovendien gebeurde dit buiten de Monte's eigen weten en goedkeuren om;

het was met name de Romeinse uitgever Valerio Dorico die, wellicht op aandringen van een bewonderaar, deze eerste bundel van 16 'meest rijpe' vijfstemmige madrigalen van de 'excellente Filippo de Monte' op de markt bracht, terwijl de componist zelf zich op dat moment te Antwerpen bevond. Er zouden daarna nog eens acht jaar voorbijgaan vooraleer een nieuwe bundel verscheen, dit keer echter wel volledig onder supervisie van de auteur.

In welke mate de Monte de ambitie had of de noodzaak voelde om tijdens die periode van zijn leven ook buiten Italië naar werkgelegenheid te zoeken, valt moeilijk te achterhalen. De indicaties zijn met name enigszins tegenstrijdig. Enerzijds treffen we hem tussen 1547 en 1549 aan als baszanger aan de kathedraal te Cambrai en in 1554 als lid van de kapel van Filips II te Engeland ter gelegenheid van diens huwelijk met Maria Tudor, maar anderzijds meldt de keizerlijke gezant te Rome in 1567 zijn broodheer te Wenen dat de Monte zich goed geïnstalleerd had te Napels en dat het behoorlijk wat moeite zou kosten om hem daar te laten vertrekken en naar Wenen te lokken. Onduidelijk is ook waarom zowel zijn kandidatuur voor het kapelmeesterschap aan het Beierse hof te München in 1555 als aan San Marco te Venetië in 1562 niet tot een aanstelling heeft geleid. Wou de Monte zelf niet of werden respectievelijk Lassus en de Rore uiteindelijk toch als de betere kandidaten bevonden? In ieder geval, het zou tot in 1568 duren – de Monte was toen reeds 47 jaar oud! – vooraleer hij definitief zijn tweede vaderland Italië zou verlaten en naar Wenen vertrok om er in dienst te treden als de nieuwe keizerlijke hofkapelmeester. Hij zou er twee keizers dienen: Maximiliaan II en, na diens dood in 1576, Rudolf II. Deze laatste verhuisde het keizerlijke hof naar Praag alwaar de Monte hem rond 1585 volgde. De jaren te Wenen vormden zonder twijfel het absolute hoogtepunt in de loopbaan van onze componist; jaarlijks, met 1577 als enige uitzondering, publiceerde hij minstens één bundel nieuwe werken. Het overgrote deel daarvan waren madrigalen, maar er verschenen ook een aantal bundels motetten, een bundel chansons en één enkele mis. Naast zijn alledaagse plichten aan het hof werd ook zijn medewerking

vereist bij uitzonderlijke, feestelijke aangelegenheden, zoals de rijksdag te Speyer in 1570, een dynastiek huwelijk te Wenen in 1571, en een koningskroning te Bratislava in 1572. In 1570 reisde de Monte naar Vlaanderen om er musici voor de hofkapel aan te werven en bracht bij zijn terugkeer, heel opmerkelijk, ook een vrouwelijke musicus mee: een zekere Marthe uit zijn geboortestad Mechelen. Vrouwelijke musici duiken geregeld op in de Monte's biografie. Zo ontmoette hij ter gelegenheid van het zo-even vermelde dynastieke huwelijk te Wenen in 1571 de Italiaanse componiste Maddalena Casulana. Aan haar werd in 1582 door de Venetiaanse uitgever Angelo Gardano de Monte's eerste boek met driestemmige madrigalen opgedragen, en in 1588 droeg de Monte zelf zijn dertiende boek met vijfstemmige madrigalen op aan de zangeres en instrumentaliste Chiara Gabri, dochter van een bekende Antwerpse rechtsgeleerde.

Het feit, overigens, dat vocale muziek destijds ook vaak gemengd vocaal-instrumentaal of zelfs puur instrumentaal werd uitgevoerd, wordt niet alleen bevestigd door de vele overgeleverde tabulaturen voor luit of klavierinstrumenten, maar tevens door talrijke literaire bronnen, inclusief enkele voorwoorden en brieven van de Monte zelf. Bijzonder onthullend met betrekking tot de Monte's esthetiek, of zelfs ethiek, zijn de voorwoorden van een aantal bundels die hij achtereenvolgens opdroeg aan de keizers Maximiliaan en Rudolf. Zich beroepend op de antieke leerstelsels van Pythagoras en Plato beschreef de Monte in 1569 de aangename en weldadige werking op het menselijk gemoed van zowel vocale als instrumentale muziek, op voorwaarde dat die zich niet louter tot het puur sensitieve richt, maar dusdanig rationeel uitgedacht, oordeelkundig gecomponeerd en 'goed geproportioneerd' is dat er een perfecte harmonie ontstaat tussen de aardse en hemelse sferen. In 1572 benadrukte hij de wisselwerking tussen 'goed geproportioneerde' muziek en morele deugden, en in 1578 veroordeelde hij eerst aan de hand van een verhaal uit de antieke mythologie het overdreven theatrale gebaar met het oog op een doeltreffende expressie en hernam hij vervolgens het idee dat muziek en musiceren niet louter behagen

kunnen schenken, maar tevens in staat zijn om 'in een goed geharmoniseerde menselijke geest goddelijke en wonderlijke effecten en affecten op te roepen'. In verband met dit behagen waarschuwde hij overigens ook nog voor het gevaar van mateloosheid en onvoldoende terughoudendheid. De Monte ontpopte zich in deze voorwoorden aldus als een overtuigd en zeer zelfbewust humanist die zich mits hard werken – zijn moto was *Rien sans peine* – ten doel stelde om via een hoog ambachtelijke, verfijnde, beheerste en aristocratische madrigaalkunst de perfecte verbinding tot stand te brengen tussen een profaan gedachtengoed uit de antieke oudheid, de christelijk geïnspireerde deugdzaamheid en de eigentijdse wereldlijke orde. Geen wonder dat een componist met een dergelijke instelling het lastig kreeg wanneer een veranderende mode met zich meebracht dat voortaan ook van hem verwacht werd om zich toe te leggen op moderne, minder ernstige madrigaaltypes. De Monte alludeerde aan de kritiek en druk die hij hieromtrent ondervond in een aantal voorwoorden van madrigaalbundels die hij in 1580 en 1581 uitgaf. Hij zou een tijdlang worstelen met dit probleem, publiceerde dan inderdaad een aantal bundels met lichtere madrigalen op het einde van de jaren 1580, maar keerde na 1590 toch weer terug naar zijn geliefkoosde, ernstige en rijk gevarieerde contrapuntische stijl.

Peter Van Heyghen

*Dit essay werd geschreven in opdracht van LUNALIA 2021.
Met dank aan Festival van Vlaanderen Mechelen/Kempen.*

19/10

The Tallis Scholars

Sint Pieterskerk, 20.30 u
Concert

Een Engelse mis in een handschrift
van Petrus Alamire

Een Engelse mis ...

In het muzikale leven van het vroege Tudor-Engeland trad Robert Fayrfax (1464-1521) voortdurend op het voorplan. Zijn vaardigheden om zich een weg te banen in de hofpolitiek moeten dus minstens even groot zijn geweest als zijn kwaliteiten als componist. Een gunstige wind bracht hem naar St Albans, waar hij de leiding had over de koorknapen en kon spelen op wat bekend stond als het beste orgel van het land. Vervolgens vervoegde hij de *Chapel Royal*, de hofkapel, waarin hij zong en componeerde voor de koning in hoogsteigen persoon. Hij vergezelde hem zelfs naar de beroemdste enscenering uit zijn tijd: de bijeenkomst met Frans I op het Goudlakenveld. Zijn volgehouden engagement ten opzichte van zijn opdrachtgever leverde hem bovendien financiële zekerheid op: als erkenning voor zijn werk kende Hendrik VIII hem een jaarloon toe.

Robert Fayrfax bleek ook een vernieuwer. De titel van de *Missa O bone Jesu* verwijst naar de naam van het eveneens door hem gecomponeerde motet dat eraan ten grondslag ligt. De zogenaamde ‘parodie’, waarbij de misdelen op een reeds bestaand werk zijn gebaseerd, zal uitgroeien tot een van de belangrijkste muzikale technieken uit de zestiende eeuw. Het staat zo goed als vast dat Fayrfax de eerste Engelse componist was die ze heeft toegepast. De mis bestaat uit vier delen (in Engeland werd het Kyrie in die tijd normaal niet gezongen), die alle op dezelfde manier inzetten. Na de inleiding loopt hetzelfde thema in de eerste twee maten door, waarna de muziek in elk misdeel een andere richting uitgaat. Deze techniek verleent de compositie een cyclische eenheid. De positionering van de mis in dit programma, waarin de misdelen alterneren met motetten van latere Tudor-componisten, zorgt voor een refreineffect, dat voortdurend de basis in herinnering brengt waarop nieuwe generaties voortbouwden.

Zoals veel muziek uit deze periode zijn ook de composities van Fayrfax gekenmerkt door een wijdse rust. Naar hedendaagse maatstaven lijkt het alsof er op een

vrij arrogante manier weinig respect aan de dag wordt gelegd voor de integriteit van de tekst: stemmen vallen soms midden in een woord ('-di') in en in het Credo ontbreken hele zinnen. Blijkbaar was Fayrfax niet zozeer bekommerd om de betekenis van de woorden, maar wou hij ze vooral tooien met schijnbaar abstracte muzikale lijnen met lange melismen, waarbij hij op één lettergreep een overvloed aan noten zette. Het is duidelijk dat deze verfijnde en rijke stijl beantwoordde aan de smaak van de jonge koning Hendrik.

Wanneer Thomas Tallis (ca. 1505-1585) vijftig jaar later de muziek schreef op de hymne *O nata lux* was er veel veranderd. De Reformatie was intussen in alle hevigheid losgebarsten en er waren stappen gezet om de gepercipieerde excessen van de liturgie in te dijken. Het was, kortom, ondenkbaar geworden om een werk te produceren waarvan de luisteraar de woorden niet duidelijk kon verstaan. Door de talrijke koninklijke machtswissels in zijn lange carrière en de daarmee gepaard gaande veranderingen in religieuze voorkeur en muzikale stijl, had Tallis zich tot een bijzonder vaardige compositorische kameleon ontwikkeld. Zo werd de vrijwel exclusieve zetting van één noot per lettergreep bij Tallis geen beperking maar een opportuniteit: hij omkleedde de tekst met een rijk en welluidend harmonieus weefsel en werkte een betoverend slot uit met de typisch Engelse dwarsstand in de cadens.

De *Tribulationes civitatum* van William Byrd (ca. 1540-1623) zijn bewaard in de Dow stemboekjes, een verzameling Tudor-polyfonie samengebracht door Robert Dow. Vervolgens zal het stuk in 1589 worden opgenomen in Byrds verzamelde *Cantiones sacrae*, of 'gewijde gezangen'. Met deze zetting van een responsorium gebaseerd op het Boek Judith uit het Oude Testament, zat de componist volledig in een retorische beweging. Dit blijkt, bijvoorbeeld, uit de drievoudige herhaling van *Domine Miserere* dat het tweede deel afsluit, waarbij telkens een stem wordt toegevoegd om intensiteit op te bouwen. Het is fascinerend om Byrds muziek te vergelijken met de mis van Fayrfax uit het begin van de

zestiende eeuw: de langoureuze zekerheden en meanderende melismen zijn verdwenen, om plaats te maken voor een brandende smeekbede om verlossing van een land waar katholieken niet langer veilig waren voor vervolging. Dit motet is inderdaad een van de vele in het verzamelwerk van 1589 dat kan worden geïnterpreteerd als een reactie op de nijpende situatie waarin dissidente katholieken, zoals Byrd, zich in Engeland bevonden.

De notoire bekendheid van Byrd en Tallis heeft andere figuren zoals Robert White (ca. 1538-1574) vandaag in de schaduw geplaatst. White was actief in het midden van de zestiende eeuw. Hij schreef in een stijl die teruggrijpt naar de breedvoerige voorbeelden uit de tijd van Fayrfax, waarin hij echter meer moderne technieken verwerkte. *Exaudiat te Dominus* is hiervan een goed voorbeeld. De Latijnse tekst van deze lange zetting van Psalm 20 suggereert dat hij bestemd was voor uitvoering in de *Chapel Royal*, een van de weinige instellingen waarin de taal van Rome nog werd getolereerd en zelfs aangemoedigd. De driestemmige opening, in de stijl van het Eton Choirbook met evenwel een beperking van de meest uitgebreide melismen tot de cadens, moet vervolgens wijken voor een imposant koor dat de tekst op een minder complexe manier declameert. Verder wordt elke stem in twee gesplitst volgens de Engelse techniek die bekend staat als de 'gimel' en intieme duo's en kwartetten mogelijk maakt. Ten slotte komen alle partijen samen in een majestueus, zevenstemmig *Amen*.

James M. Potter

... in een handschrift van Petrus Alamire

Net als het overige werk van Robert Fayrfax bevinden de overgeleverde bronnen van zijn vijfstemmige *Missa O bone Jesu* zich vrijwel uitsluitend in Engels bezit. Het vermoedelijk enig overgebleven handschrift dat tijdens het leven van de componist werd vervaardigd, is echter de uitzondering op de regel en maakt deel uit van de collecties van de Thüringer Universitäts- en Landesbibliothek in het Duitse Jena, waar het vandaag het handschriftnummer 9 draagt. De oorsprong van Fayrfax' aanwezigheid op het continent brengt ons naar een van de kerncentra voor de productie van muziekhandschriften in de zestiende eeuw: de Lage Landen en, in het bijzonder, de omgeving van het Habsburgs-Bourgondische hof.

Ondanks de water- en brandschade en de ontbrekende bladen, is het manuscript niet enkel de oudste, maar verreweg ook de meest luxueuze bron voor deze mis. Het handschrift op perkament, voorzien van randdecoratie en initialen in de zogenaamd Gents-Brugse stijl, behoort tot het corpus dat tot stand kwam onder leiding van Petrus Alamire. Afkomstig uit het Zuid-Duitse Nürnberg, vestigde deze muziekkopist zich in het laatste decennium van de vijftiende eeuw in het hertogdom Brabant, waar hij actief was in 's-Hertogenbosch, Antwerpen en Mechelen. Als 'escripvain' maar vooral als muziekentrepreneur, specialiseerde hij zich in de productie van prestigieuze handschriften met vrijwel uitsluitend repertoire van de Franco-Vlaamse polyfonisten, in eerste instantie bestemd voor het Habsburgs-Bourgondische hof, maar ook voor export naar Europese vorstenhoven.

Getuige de elf codices die uit zijn bezit bewaard zijn gebleven, was Frederik III de Wijze, die tussen 1486 en 1525 als keurvorst over Saksen regeerde, een van de meest prominente en overtuigde afnemers van

Alamire-handschriften. In deze collectie is handschrift 9 echter om verschillende redenen een buitenbeentje, dat onderzoekers nog steeds voor een raadsel stelt.

Zo is de beperkte omvang van het boek hoogst ongebruikelijk. Het telt inderdaad slechts zestien folio's en bevat naast de *Missa O bone Jesu* enkel nog het anonieme motet *Anima Christi*. Er zijn geen directe aanwijzingen dat er, behalve de aanvangsfolio's van het motet, een substantieel aantal bladen uit is verdwenen. Vermits het handschrift — al dan niet ten gevolge van de water- en brandschade die ook de openingsbladzijden van de mis heeft aangetast — opnieuw is ingebonden, valt dit echter niet uit te sluiten. Het is ook mogelijk dat het manuscript onvoltooid is gebleven of dat, om een nog onbekende reden, bewust geopteerd is voor een beperkt repertoire. Daar het Alamire-corpus, waarvan vandaag een zestigtal handschriften geheel of gedeeltelijk zijn bewaard, voor het overgrote deel op de Franco-Vlaamse polyfonie is gericht, is de keuze voor Engelse muziek die op het continent nauwelijks bekend was, bovendien evenmin vanzelfsprekend.

De sleutel tot antwoorden op dergelijke vragen ligt vaak bij de opdrachtgevers of de bestemmelingen. Verschillende elementen op de openingsbladzijden, zoals het wapenschild, de wit-rode Tudor-roos, de windhond en de draak, verwijzen echter niet naar Frederik de Wijze, maar verraden dat het manuscript oorspronkelijk bestemd was voor koning Hendrik VIII van Engeland. Of het handschrift ook daadwerkelijk in zijn bezit is geweest en hoe het in Saksen is terechtgekomen, is echter een andere blinde vlek in het verhaal. Mogelijk was er een rol weggelegd voor Maximiliaan van Oostenrijk, die Frederik de Wijze in 1518 drie boeken had beloofd *dergleich auf keiner Liberey oder sunst gesehen worden sein sollte*. Aangezien de aanvankelijk goede relaties tussen de huizen van Habsburg en Tudor in die periode flink waren bekoeld, is het niet ondenkbaar dat hij daarbij een handschrift in gedachten had dat hij in eerste instantie voor verzending naar Engeland had voorbestemd. Vooral vanuit zijn positie als keurvorst was Frederik III echter

niet enkel voor Maximiliaan maar ook voor Hendrik VIII een bijzonder interessant contact. Een scenario waarin Hendrik VIII, die ook zijn oog op de keizerstitel had laten vallen, zelf het handschrift naar Saksen heeft laten verschepen, is dan ook een hypothese die eveneens in de literatuur naar voren is geschoven.

Over zijn enigmatische vorm, inhoud en geschiedenis is het laatste woord nog niet gezegd, maar het is wel duidelijk dat dit koorboek met Engelse muziek dat in de Lage Landen tot stand is gekomen en vervolgens een Duits publiek heeft bereikt, een eigen rol heeft gespeeld in de internationale transfers van kunst- en cultuurproductie, die de bewegingen op het Europees politiek schaakbord ondersteunden.

Ann Kelders

I9/IO

Sint-Pieterskerk
20.30 u

The Tallis Scholars

Amy Haworth sopraan
Charlotte Ashley sopraan
David Gould alt
Patrick Craig alt
Steven Harrold tenor
Simon Wall tenor
Tom Castle tenor
Oscar Golden-Lee tenor
Rob Macdonald bas
Greg Skidmore bas
Peter Phillips artistieke leiding
en dirigent

Al snel na de oprichting door Peter Phillips, in 1973, lieten The Tallis Scholars zich opmerken door bijzondere uitvoeringen en cd-opnamen, waarin aandacht voor stemming en samenzang zich vertaalt in een pure en heldere klank. Omdat deze sonoriteit toelaat elk detail van de polyfone lijnen te horen, is ze volgens Phillips het meest geschikt voor de uitvoering van het repertoire uit de renaissance. De kwaliteit van het ensemble wordt bevestigd door de tientallen prijzen die het mocht ontvangen, waaronder de *Record of the Year Award* van Gramophone en twee *Diapasons d'Or de l'Année*. Hun cd met missen van Josquin des Prez, die in de aanloop naar de viering van de vijfhonderdste verjaardag van het overlijden van de componist in 2020 verscheen, won de felbegeerde *Recording of the Year Award* van BBC Music Magazine en was tevens de winnaar van de *Gramophone Early Music Award 2021*.

Musicoloog en dirigent Peter Phillips studeerde in Oxford en wijdde zijn carrière aan het onderzoek naar en de uitvoering van renaissancepolyfonie. Met het door hem opgerichte The Tallis Scholars nam hij intussen al meer dan zestig cd's op en gaf hij wereldwijd concerten. Daarnaast werkt hij geregeld samen met andere vocale ensembles, zoals Collegium Vocale Gent, BBC Singers en Vox Vocal Ensemble. Hij geeft masterclasses en koorworkshops en is zelf ook als componist actief. Phillips is eveneens verbonden aan Merton College in Oxford en publiceerde als auteur talrijke columns, artikels en boeken.

www.thetallisscholars.co.uk

Een Engelse mis in een handschrift van Petrus Alamire

Missa O bone Jesu – Gloria
Robert Fayrfax (1464-1521)

O nata lux
Thomas Tallis (ca. 1505-1585)

Missa O bone Jesu – Credo
Robert Fayrfax

Tribulationes civitatum
William Byrd (ca. 1540-1623)

Missa O bone Jesu – Sanctus
Robert Fayrfax

Exaudiat te Dominus
Robert White (ca. 1538-1574)

Missa O bone Jesu – Agnus Dei
Robert Fayrfax

Missa O bone Jesu – Gloria

Gloria in excelsis Deo.
Et in terra pax hominibus bonae voluntatis.
Laudamus te.
Benedicimus te.
Adoramus te.
Glorificamus te.
Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam.
Domine Deus, Rex caelestis, Deus, Pater omnipotens.
Domine Fili unigenite Jesu Christe.
Domine Deus, Agnus Dei, Filius Patris.
Qui tollis peccata mundi, miserere nobis.
Qui tollis peccata mundi, suscipe deprecationem nostram.
Qui sedes ad dexteram Patris, miserere nobis.
Quoniam tu solus sanctus.
Tu solus Dominus.
Tu solus Altissimus, Jesu Christe.
Cum Sancto Spiritu, in gloria Dei Patris.
Amen.

O nata lux

O nata lux de lumine
Jesu redemptor saeculi
Dignare clemens supplicum
Laudes preces que sumere

Qui carne quondam contegi
Dignatus es pro perditis
Nos membra confer effici
Tui beati corporis

Eer aan God in den hoge.
En vrede op aarde aan de mensen van goede wil.
Wij loven u.
Wij prijzen u.
Wij aanbidden u.
Wij verheerlijken u.
Wij zeggen u dank voor uw grote heerlijkheid
Heer God, hemelse Koning, God, almachtige Vader.
Heer, eniggeboren Zoon, Jezus Christus.
Heer God, Lam Gods, Zoon van de Vader.
Gij die wegneemt de zonden der wereld, ontferm u over ons.
Gij die wegneemt de zonden der wereld, aanvaard ons gebed.
Gij die zit aan de rechterhand van de Vader, ontferm u over ons,
Want gij alleen zijt heilig.
Gij alleen de Heer.
Gij alleen de Allerhoogste, Jezus Christus.
Met de Heilige Geest, in de heerlijkheid van God de Vader.
Amen.

O licht uit licht geboren,
Jezus, redder van de wereld,
wil genadig de lofprijzingen en de
gebeden van de smekelingen aanvaarden.

Gij die u hebt verwaardigd u destijds
in vlees te hullen voor hen die verloren waren,
laat ons ledematen worden
van uw zalige lichaam.

Missa O bone Jesu – Credo

Credo in unum Deum,
Patrem omnipotentem,
factorem caeli et terrae,
visibilium omnium et invisibilium.
Et in unum Dominum Jesum Christum,
Filiium Dei unigenitum.
Et ex Patre natum ante omnia saecula.
Deum de Deo,
lumen de lumine,
Deum verum de Deo vero.
Genitum, non factum,
consubstantialem Patri,
per quem omnia facta sunt.
Qui propter nos homines,
et propter nostram salutem descendit de caelis.
Et incarnatus est de Spirito Sancto ex Maria virgine,
et homo factus est.
Crucifixus etiam pro nobis,
sub Pontio Pilato passus,
et sepultus est.
Et resurrexit tertia die,
secundum Scripturas.
Et ascendit in caelum,
sedet ad dexteram Patris.
Et iterum venturus est cum gloria,
judicare vivos et mortuos,
cujus regni non erit finis.
Et in Spiritum Sanctum, Dominum et vivificantem,
qui ex Patre Filioque procedit.
Qui cum Patre et Filio simul adoratur,
et conglorificatur,
qui locutus est per Prophetas.
Et in unam sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam.
Confiteor unum baptismum in remissionem peccatorum.
Et expecto resurrectionem mortuorum.
Et vitam venturi saeculi.
Amen.

Ik geloof in één God,
de almachtige Vader,
schepper van hemel en aarde,
van al wat zichtbaar en onzichtbaar is.
En in één Heer Jezus Christus,
eniggeboren Zoon van God.
En voor alle tijden geboren uit de Vader.
God uit God,
licht uit licht,
ware God uit de ware God.
Geboren, niet geschapen,
één in wezen met de Vader,
door wie alles geschapen is.
Die omwille van ons, mensen,
en omwille van ons heil uit de hemel is neergedaald.
En Hij heeft het vlees aangenomen door de Heilige Geest
uit de maagd Maria, en is mens geworden.
Hij werd voor ons gekruisigd,
onder Pontius Pilatus heeft hij geleden,
en is begraven.
En hij is verrezen op de derde dag,
volgens de Schriften.
En hij is opgevaren ten hemel,
zit aan de rechterhand van de Vader.
En Hij zal wederkomen in glorie,
om te oordelen levenden en doden,
aan zijn rijk zal geen einde komen.
En ik geloof in de Heilige Geest, die Heer is en het leven
geeft, die voortkomt uit de Vader en de Zoon.
Die met de Vader en de Zoon
tezamen wordt aanbeden en verheerlijkt,
die gesproken heeft door de profeten.
En in één heilige katholieke en apostolische Kerk.
Ik belijd één doopsel tot vergiffenis van de zonden.
En ik verwacht de opstanding van de doden.
En het leven van het komend rijk.
Amen.

Tribulationes civitatum

Tribulationes civitatum audivimus quas passae sunt,
et defecimus.
Domine ad te sunt oculi nostri,
ne pereamus.
Timor et hebetudo mentis ceciderunt super nos
et super liberos nostros.
Ipsi montes nolunt recipere fugam nostram.
Domine, miserere.
Nos enim pro peccatis nostris haec patimur.
Aperi oculos tuos, Domine, et vidi afflictionem nostram.

We hoorden over de beproevingen die de steden hebben
doorstaan en zijn moedeloos geworden.
Heer, op u zijn onze ogen gericht,
opdat we niet ten onder zouden gaan.
Angst en lethargie van de geest
overvielen ons en onze kinderen.
Zelfs de bergen willen onze vlucht niet opvangen.
Heer, ontferm u over ons.
Want wij ondergaan dit omwille van onze zonden.
Heer, open uw ogen en zie onze beproeving.

Missa O bone Jesu – Sanctus

Sanctus, Sanctus, Sanctus
Dominus Deus Sabaoth.
Pleni sunt caeli et terra gloria tua.
Hosanna in excelsis.
Benedictus qui venit in nomine Domini.
Hosanna in excelsis.

Heilig, heilig, heilig
de Heer, de God der hemelse machten.
Vol zijn hemel en aarde van uw heerlijkheid.
Hosanna in den hoge.
Gezegend hij die komt in de naam des Heren.
Hosanna in den hoge.

Exaudiat te Dominus

Exaudiat te Dominus in die tribulationis,
protegat te nomen Dei Jacob.
Mittat tibi auxilium de sancto,
et de Sion tueatur te.
Memor sit omnis sacrificii tui,
et holocaustum tuum pingue fiat.
Tribuat tibi secundum cor tuum,
et omne consilium tuum confirmet.
Laetabimur in salutari tuo,
et in nomine Dei nostri magnificabimur.
Impleat Dominus omnes petitiones tuas,
nunc cognovi quoniam salvum fecit Dominus
christum suum.

Moge de Heer u aanhoren op de dag van kwelling,
de naam van Jacobs God u beschermen.
Moge hij u hulp zenden vanuit zijn heiligdom,
vanuit Sion over u waken.
Moge hij al uw gaven indachtig zijn,
uw brandoffers vruchtbaar maken.
Moge hij u begiftigen overeenkomstig uw hart,
en al uw besluiten bekrachtigen.
Wij zullen ons verheugen om uw heil,
en in naam van onze God zullen wij verheven worden.
Moge de Heer al uw smeekbeden vervullen,
nu weet ik dat de Heer zijn gezalfde
gered heeft.

Missa O bone Jesu – Agnus Dei

Agnus Dei,
qui tollis peccata mundi,
miserere nobis.
Agnus Dei,
qui tollis peccata mundi,
miserere nobis.
Agnus Dei,
qui tollis peccata mundi,
dona nobis pacem.

Lam Gods,
dat wegneemt de zonden der wereld,
ontferm U over ons.
Lam Gods,
dat wegneemt de zonden der wereld,
ontferm U over ons.
Lam Gods,
dat wegneemt de zonden der wereld,
geef ons de vrede.

IO/II

Stile Antico

Abdij van Park, kerk, 20.30 u
Concert

Motetten van Philippus de Monte en
William Byrd

Motetten van Philippus de Monte en William Byrd

Het is een fenomeen van alle tijden: we plaatsen onze medemens graag in een hokje. Ook vijf eeuwen na zijn geboorte brengen we Philippus de Monte (1521-1603) nog voornamelijk onder in het vakje ‘madrigalist’. Terrecht, want hij componeerde meer dan 800 madrigalen, die hij uitsluitend bij Italiaanse uitgevers publiceerde. Maar door deze ontzagwekkende hoeveelheid madrigalen, zowel kwantitatief als kwalitatief van het hoogste niveau, worden andere delen van zijn oeuvre wel eens over het hoofd gezien. Nochtans liet hij zich ook in andere genres niet onbetuigd: met 40 missen en 250 motetten was hij vast één van de meest productieve componisten van zijn tijd.

Terwijl zijn madrigalen stilistisch de overgang naar de barok aankondigen, bleef de Monte in zijn missen en motetten trouw aan de gebalanceerde stijl van de renaissancepolyfonie zoals die door eerdere generaties van Franco-Vlaamse componisten was ontwikkeld. Deze stijlkeuze was niet enkel een kwestie van smaak, maar ook van functie. Ze werd gedictieerd door de conventies van de genres mis en motet. Religieuze muziek was per definitie eerder traditioneel, ook bij de meest vooruitstrevende componisten. Zelfs een baanbreker als Monteverdi zou nog missen in de *stile antico* of *prima prattica* componeren, terwijl hij in zijn madrigalen en opera's de vernieuwing (de *stile nuovo* of *seconda prattica*) propageerde.

Dat betekent niet dat de Monte in zijn missen of motetten slaafs de modellen van zijn voorgangers kopieerde. Zijn benadering werd door Ignace Bossuyt omschreven als ‘beheerste expressie’. De Monte zet immers selectief en op beperkte schaal, maar daarom niet minder efficiënt, de middelen en technieken in die zijn madrigalen zo bekend maakten: dissonanten, afwisseling tussen homofonie en meerstemmig contrapunt, ritmische versnellingen en vertragingen worden doelgericht ingezet

in functie van de tekst. Het geheel blijft echter steeds beheerst en bereikt nooit de dramatiek die we in de wereldlijke genres en de *stile nuovo* aantreffen.

Deze stijlmiddelen vinden we terug in de Monte's motet *Si ambulavero*, gezet op twee verzen uit psalm 138. Ze krijgen een verderzetting in de mis die de Monte baseerde op dit motet. De *Missa Si ambulavero* is een zogenaamde parodiemis, waarbij een meerstemmige compositie – in casu de Monte's eigen motet – wordt gebruikt, 'verwerkt', en uitgebreid tot een volledige polyfone miszetting.

Dat we relatief goed geïnformeerd zijn over de Monte's levensloop, heeft veel te maken met de prestigieuze posten die hij bekleedde gedurende zijn relatief stabiele carrière. Na bijna twintig jaar in Italië (Napels en Rome), doorspekt met verblijven in Antwerpen en Engeland, was de Monte maar liefst 35 jaar in dienst van de Habsburgse keizer, eerst in Wenen (bij Maximiliaan II), vervolgens in Praag (bij Rudolf II).

De ontmoeting tussen de Monte en William Byrd vond vermoedelijk plaats tijdens de Monte's reis naar Engeland in 1554-1555. Hij reisde in het gevolg van Filips II, die er op 25 juli 1554 huwde met de Engelse koningin Mary Tudor, met de ambitie Engeland binnen zijn invloedssfeer te brengen. In 1555 en 1556 voerde het koninklijke echtpaar er een verwoede strijd tegen het oprukkende protestantisme, wat de koningin de bijnaam 'Bloody Mary' opleverde.

Ondanks hun leeftijdsverschil – de Monte was er 33, Byrd pas een jongetje van 12 – moet de ontmoeting op beide componisten indruk hebben gemaakt. Vermoedelijk bleven ze sindsdien het contact onderhouden. In 1583, bijna dertig jaar later, stuurde de Monte een achtstemmig motet naar Byrd, op de tekst van psalm 137 (vers 1-4), *Super flumina Babylonis*. Byrd antwoordde met een motet voor evenveel stemmen op een tweede deel van de psalm (vers 4-7), *Quomodo cantabimus*, vergezeld van het opschrift 'Made by Mr W[illiam] Byrd to send to Mr Philip De Monte, 1584'.

De religieuze situatie in het zestiende-eeuwse Engeland was op zijn zachtst gezegd complex. Een opeenvolging van nu eens anglicaans, dan weer katholiek gezinde monarchen bepaalde de wisselende spelregels en de normen waar componisten zich naar dienden te schikken. William Byrd stelde zich, net als zijn leermeester Thomas Tallis, flexibel op – het was een kwestie van lijfelijk en artistiek overleven. Beiden componeerden zowel Engelse anthems als Latijnse motetten voor de katholieke eredienst.

Ze publiceerden in 1575 samen een bundel *Cantiones*, een verzameling van 34 motetten op Latijnse tekst. Stilistisch liggen deze composities verrassend dicht bij de aanpak van de Monte: evenwichtig en expressief, maar niet exuberant. Ze vertonen een weloverwogen en gecultiveerde balans tussen aandacht voor tekstexpressie en oog voor de overkoepelende atmosfeer van de compositie.

De meerderheid van de motetten die Stile Antico selecteerde voor dit programma zijn, net als *Quomodo cantabimus*, gebaseerd op psalmteksten. De motetten *Haec dies* en *Exsurge Domine* zijn bovendien gebaseerd op gregoriaanse gezangen bestemd voor de paastijd, *Laetentur caeli* op een antifoon voor Kerstmis.

De tekst van het motet *Vigilate* komt echter uit het evangelie van Marcus: 'Wees waakzaam, want je weet niet wanneer de Heer komt'. Het is niet onmogelijk dat deze tekst voor Byrd ook een persoonlijke bijklank had. Ondanks de hoge bescherming die Byrd genoot – er werd gefluisterd dat de koningin hem persoonlijk bescherming verleende – kreeg hij meer dan eens te maken met boetes en met huiszoeken op zoek naar 'verboden' literatuur. Religieuze overtuiging was toen nog een politiek statement, en waakzaamheid was dan ook geboden, zowel voor Byrd als voor zijn katholieke landgenoten. Of met de woorden van de *King James Bible* uit 1611: 'Watch ye therefore: for ye know not when the master of the house cometh'.

Pieter Mannaerts

IO/II

Abdij van Park, kerk
20.30 u

Concertinleiding door Pieter Mannaerts, Abdij van Park, kerk (19.30 u)

Stile Antico

Helen Ashby sopraan
Kate Ashby sopraan
Rebecca Hickey sopraan
Emma Ashby alt
Hannah King alt
Andrew Griffiths tenor
Jonathan Hanley tenor
Matthew Howard tenor
Benedict Hymas tenor
James Arthur bas
Will Dawes bas
Nathan Harrison bas

Het Britse ensemble Stile Antico legt zich toe op vocale muziek uit de renaissance en vroege barok, met een bijzondere interesse voor de muziek uit de Tudorperiode. Sinds de oprichting in 2001 koos de groep ervoor om zonder dirigent te musiceren. De zangers worden geprezen voor hun toewijding, levendige uitvoeringen en expressieve tekstbehandeling. De cd-opnamen van Stile Antico wisten meerdere prijzen in de wacht te slepen, zoals de *Gramophone Award for Early Music*, de *Diapason d'Or de l'Année*, de *Edison Klassiek Award*, de *Preis der deutschen Schallplattenkritik* en drie *Grammy*® nominaties. Hun meest recente cd, *The Golden Renaissance*, is gewijd aan het werk van Josquin des Prez, naar aanleiding van de vijfhonderdste verjaardag van diens overlijden.

Stile Antico vervult daarnaast ook een educatieve rol en deelt op uitnodiging van universiteiten, festivals en muziekfora zijn ervaring met een zo breed mogelijk publiek. De masterclasses en workshops kennen veel succes en de zangers staan geregeld in voor cursussen aan de Dartington International Summer School. Dankzij de door de Stile Antico Foundation toegekende beurzen kan het ensemble zijn expertise delen en samenwerken met getalenteerde jonge professionele zangers.

www.stileantico.co.uk

Motetten van Philippus de Monte en William Byrd

Vigilate

William Byrd (1543-1623)

Si ambulavero

Philippus de Monte (1521-1603)

Missa Si ambulavero – Kyrie

Philippus de Monte

Haec dies

William Byrd

Missa Si ambulavero – Gloria

Philippus de Monte

Tristitia et anxietas

William Byrd

Missa Si ambulavero – Credo

Philippus de Monte

Super flumina Babylonis

Philippus de Monte

Quomodo cantabimus

William Byrd

Missa Si ambulavero – Sanctus en Benedictus

Philippus de Monte

Laetentur caeli

William Byrd

Missa Si ambulavero – Agnus Dei

Philippus de Monte

Exsurge Domine

William Byrd

Vigilate (Marcus 13, 35-37)

Vigilate, nescitis enim quando dominus domus veniat, sero, an media nocte, an gallicantu, an mane.
Vigilate ergo, ne cum venerit repente, inveniat vos dormientes.
Quod autem dico vobis, omnibus dico: vigilate.

Si ambulavero (Psalm 138, 7-8)

Si ambulavero in medio tribulationis, vivificabis me;
et super iram inimicorum meorum extendisti manum tuam,
et salvum me fecit dextera tua.
Dominus retribuet pro me.
Domine, misericordia tua in saeculum;
opera manuum tuarum ne despicias.

Missa Si ambulavero – Kyrie

Kyrie eleison.
Christe eleison.
Kyrie eleison.

Haec dies (Psalm 117, 24)

Haec dies quam fecit Dominus;
exultemus et laetemur in eia.
Alleluia.

Missa Si ambulavero – Gloria

Gloria in excelsis Deo.
Et in terra pax hominibus bonae voluntatis.
Laudamus te.
Benedicimus te.
Adoramus te.
Glorificamus te.
Gratias agimus tibi propter magnam gloriam tuam.
Domine Deus, Rex caelestis, Deus, Pater omnipotens.
Domine Fili unigenite Jesu Christe.
Domine Deus, Agnus Dei, Filius Patris.
Qui tollis peccata mundi, miserere nobis.
Qui tollis peccata mundi, suscipe deprecationem nostram.
Qui sedes ad dexteram Patris, miserere nobis.
Quoniam tu solus sanctus.
Tu solus Dominus.
Tu solus Altissimus, Jesu Christe.
Cum Sancto Spiritu, in gloria Dei Patris.
Amen.

Wees waakzaam, want gij weet niet wanneer de heer des huizes komt,
's avonds laat of midden in de nacht, bij het kraaien van de haan of 's morgens vroeg.
Waak dus, zodat hij u niet slapend vindt wanneer hij onverwachts komt.
En wat ik tot u zeg, zeg ik tot allen: wees waakzaam.

Als ik middenin beproeving zal gaan, zult gij mij weer tot leven wekken;
en gij hebt uw hand opgeheven over de woede van mijn vijanden, en uw rechterhand bracht mij redding.
De Heer zal het voor mij voltrekken.
Uw genade, Heer, tot in eeuwigheid;
kijk niet neer op het werk van uw handen.

Heer, ontferm u over ons.
Christus, ontferm u over ons.
Heer, ontferm u over ons.

Dit is de dag die de Heer heeft gemaakt;
laten wij jubelen en ons hierin verheugen.
Alleluia.

Eer aan God in den hoge.
En vrede op aarde aan de mensen van goede wil.
Wij loven u.
Wij prijzen u.
Wij aanbidden u.
Wij verheerlijken u.
Wij zeggen u dank voor uw grote heerlijkheid
Heer God, hemelse Koning, God, almachtige Vader.
Heer, eniggeboren Zoon, Jezus Christus.
Heer God, Lam Gods, Zoon van de Vader.
Gij die wegneemt de zonden der wereld, ontferm u over ons.
Gij die wegneemt de zonden der wereld, aanvaard ons gebed.
Gij die zit aan de rechterhand van de Vader, ontferm u over ons,
Want gij alleen zijt heilig.
Gij alleen de Heer.
Gij alleen de Allerhoogste, Jezus Christus.
Met de Heilige Geest, in de heerlijkheid van God de Vader.
Amen.

Tristitia et anxietas (naar de Klaagliederen, Psalm 112 (113):2)

Tristitia et anxietas occupaverunt interiora mea.
Moestum factum est cor meum in dolore,
et contenebrati sunt oculi mei.
Vae mihi, quia peccavi.
Sed tu, domine, qui non derelinques sperantes in te,
consolare et adjuva me propter nomen sanctum tuum,
et miserere mei.

Missa Si ambulavero – Credo

Credo in unum Deum,
Patrem omnipotentem,
factorem caeli et terrae,
visibilibus omnium et invisibilibus.
Et in unum Dominum Jesum Christum,
Filium Dei unigenitum.
Et ex Patre natum ante omnia saecula.
Deum de Deo,
lumen de lumine,
Deum verum de Deo vero.
Genitum, non factum,
consubstantialem Patri,
per quem omnia facta sunt.
Qui propter nos homines,
et propter nostram salutem descendit de caelis.
Et incarnatus est de Spiritu Sancto ex Maria virgine,
et homo factus est.
Crucifixus etiam pro nobis,
sub Pontio Pilato passus,
et sepultus est.
Et resurrexit tertia die,
secundum Scripturas.
Et ascendit in caelum,
sedet ad dexteram Patris.
Et iterum venturus est cum gloria,
judicare vivos et mortuos,
cujus regni non erit finis.
Et in Spiritum Sanctum, Dominum et vivificantem,
qui ex Patre Filioque procedit.
Qui cum Patre et Filio simul adoratur,
et conglorificatur,
qui locutus est per Prophetas.
Et in unam sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam.
Confiteor unum baptismum in remissionem peccatorum.
Et expecto resurrectionem mortuorum.
Et vitam venturi saeculi.
Amen.

Droefheid en angst hebben zich van mijn innerlijk meester gemaakt.
Mijn hart is in pijn neerslachtig geworden,
en mijn ogen werden wazig.
Wee mij, want ik heb gezondigd.
Maar u, Heer, die zich niet zal afkeren van degenen die op u hopen, troost en help mij omwille van uw heilige naam,
en ontferm u over mij.

Ik geloof in één God,
de almachtige Vader,
schepper van hemel en aarde,
van al wat zichtbaar en onzichtbaar is.
En in één Heer Jezus Christus,
eniggeboren Zoon van God.
En voor alle tijden geboren uit de Vader.
God uit God,
licht uit licht,
ware God uit de ware God.
Geboren, niet geschapen,
één in wezen met de Vader,
door wie alles geschapen is.
Die omwille van ons, mensen,
en omwille van ons heil uit de hemel is neergedaald.
En Hij heeft het vlees aangenomen door de Heilige Geest uit de maagd Maria, en is mens geworden.
Hij werd voor ons gekruisigd,
onder Pontius Pilatus heeft hij geleden,
en is begraven.
En hij is verrezen op de derde dag,
volgens de Schriften.
En hij is opgevaren ten hemel,
zit aan de rechterhand van de Vader.
En Hij zal wederkomen in glorie,
om te oordelen levenden en doden,
aan zijn rijk zal geen einde komen.
En ik geloof in de Heilige Geest, die Heer is en het leven geeft,
die voortkomt uit de Vader en de Zoon.
Die met de Vader en de Zoon tezamen wordt aanbeden, en verheerlijkt,
die gesproken heeft door de Profeten.
En in één heilige katholieke en apostolische Kerk.
Ik belijd één doopsel tot vergiffenis van de zonden.
En ik verwacht de opstanding van de doden.
En het leven van het komend rijk.
Amen.

Super flumina Babylonis (Psalm 137, 1-4)

Super flumina Babylonis, illic sedimus
et flevimus dum recordaremur tui, Sion.
Illic interrogaverunt nos qui captivos abduxerunt nos verba
cantionum.
Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?
In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra.

Aan de stromen van Babylon, daar zaten wij neer
en wij weenden toen wij aan dachten aan u, Sion.
Want daar vroegen zij die ons hadden weggevoerd ons naar de
woorden van de liederen.
Hoe zullen we het lied van de Heer zingen op vreemd grondge-
bied?
In het midden daarvan hebben wij onze instrumenten aan de
wilgen gehangen.

Quomodo cantabimus (Psalm 137, 4-7)

Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?
Si oblitus fuero tui, Jerusalem, oblivioni detur dextera mea.
Adhaerat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui.
Si non proposuero Jerusalem in principio laetitiae meae.
Memor esto, Domine, filiorum Edom, in die Jerusalem.

Hoe zullen wij het lied van de Heer zingen op vreemde grond?
Als ik u vergeet, Jeruzalem, moge mijn rechterhand dan in de
vergetelheid belanden.
Moge mijn tong aan mijn verhemelte plakken, als ik mij u niet
herinner.
Als ik Jeruzalem niet bovenaan mijn vreugden stel.
Wees de zonen van Edom indachtig, Heer, op de dag van
Jeruzalem.

Missa Si ambulavero – Sanctus en Benedictus

Sanctus, Sanctus, Sanctus
Dominus Deus Sabaoth.
Pleni sunt caeli et terra gloria tua.
Hosanna in excelsis.
Benedictus qui venit in nomine Domini.
Hosanna in excelsis.

Heilig, heilig, heilig
de Heer, de God der hemelse machten.
Vol zijn hemel en aarde van uw heerlijkheid.
Hosanna in den hoge.
Gezegend hij die komt in de naam des Heren.
Hosanna in den hoge.

Laetentur caeli (Jesaja 49, 13; Psalm 71, 7)

Laetentur coeli et exultet terra.
Jubilare montes laudem, quia Dominus noster veniet,
et pauperum suorum miserebitur.
Orietur in diebus tuis justitia et abundantia pacis.

Dat de hemelen zich verheugen en de aarde juicht.
Breekt uit in een lofzang, bergen, want onze Heer zal komen
en zich over zijn armzaligen erbarmen.
In uw dagen zal er gerechtigheid ontstaan en overvloedige
vrede.

Missa Si ambulavero – Agnus Dei

Agnus Dei,
qui tollis peccata mundi,
miserere nobis.
Agnus Dei,
qui tollis peccata mundi,
miserere nobis.
Agnus Dei,
qui tollis peccata mundi,
dona nobis pacem.

Lam Gods,
dat wegneemt de zonden der wereld,
ontferm U over ons.
Lam Gods,
dat wegneemt de zonden der wereld,
ontferm U over ons.
Lam Gods,
dat wegneemt de zonden der wereld,
geef ons de vrede.

Exsurge Domine (Psalm 43, 23-24)

Exsurge, Domine.
Quare obdormis?
Exsurge et ne repellas me in finem.
Quare faciem tuam avertis?
Oblivisceris inopiae nostrae et tribulationis nostrae?
Exsurge, Domine.

Sta op, Heer.
Waarom slaapt gij?
Ontwaak en verwerp mij niet voor altijd.
Waarom wendt gij uw aangezicht af?
Vergeet gij onze hulpeloosheid en beproeving?
Sta op, Heer.

2I/II

Cappella Mariana

Abdij van Park, kerk, 15 u
Concert

DeVespers – Philippus de Monte in
Praag

DeVespers – Philippus de Monte in Praag

In 2021 vieren we niet alleen Philippus de Monte, maar ook de negenhonderdste verjaardag van de orde van Premontr . Het concert van vandaag zal op unieke wijze dit meervoudig jubileum in de verf zetten. De kern van het programma is een hypothetisch vesperofficie voor het feest van de heilige Norbertus, de ordestichter die in Praag begraven ligt in het klooster van Strahov – wat ‘de berg van Sion’ betekent.

Tijdens het bewind van Rudolf II (1576-1612) kende Praag zijn gouden eeuw. Rudolf ontwikkelde en transformeerde de middeleeuwse stad tot één van de meest glansrijke cultuurcentra van Europa tijdens de renaissance. Zijn belangstelling voor kunst en hermetica lokte vele kunstenaars naar het hof. Keizerlijk kapelmeester was niemand minder dan Philippus de Monte, die meer dan de helft van zijn leven in dienst van de keizer was.

Cappella Mariana is van 15-21 november in residentie bij Alamire Foundation/Huis van de Polyfonie, met de steun van

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

21/II

Abdij van Park, kerk
15 u

Cappella Mariana

Alena Dantcheva sopraan
Barbora Kabatkova sopraan
Tore Denys tenor
Ondřej Holub tenor
Tomaš Lajtkep tenor
Vojtěch Semerád tenor
Jaromír Nosek bas
Tim Whiteley bas
Vojtěch Semerád artistieke
leiding

Het in 2008 opgerichte Tsjechische ensemble specialiseert zich in het Engelse, Italiaanse en Vlaamse vocale repertoire uit de middeleeuwen, de renaissance en de vroege barok. Publiek en critici staan in bewondering voor de expressieve uitvoering, gebaseerd op intense aandacht voor de tekst. Het ensemble staat garant voor de concertcyclus 'Lenten Fridays' die de traditie willen doen herleven van de muziekuitsvoeringen in het Klooster van de Kruisridders met de Rode Ster, dichtbij de bekende Praagse Karelsbrug. Het ensemble bestaat uitsluitend uit internationale artiesten en was te gast op de meeste festivals voor oude muziek. Cappella Mariana werkte reeds samen met, onder andere, Bach Collegium Japan, Collegium Vocale Gent en Collegium 1704.

Vojtěch Semerád studeerde aan het conservatorium en de Karelsuniversiteit van Praag en aan het Conservatoire national supérieur de musique et de danse de Paris. Als postgraduaat student was hij verbonden aan het pauselijk instituut Musica Sacra in Rome, waar hij zijn interesse voor gregoriaans en polyfonie verder verdiepte. De onderzoeksactiviteiten van Vojtěch Semerád hebben in het bijzonder betrekking op vijftiende- en zestien-de-eeuwse Centraal-Europese muziek. Behalve als artistiek leider van Cappella Mariana, is hij ook als tenor actief bij andere ensembles, zoals Huelgas Ensemble en Vox Luminis.

www.cappellamariana.com

De Vespers – Philippus de Monte in Praag

Invitatorium

Beatus vir qui timet Dominum
Philippus de Monte (1521-1603)

Qui confidunt
Philippus de Monte

Super flumina Babylonis – a 8
Philippus de Monte

Laudate Dominum – a 8
Philippus de Monte

Responsorium Magnus inter magnos

Hymne Festa lux claro

Pulchra es et decora – a 7
Philippus de Monte

Magnificat octavi toni
Philippus de Monte

Conclusio

Litaniae de Beata Maria virgine – a 7
Philippus de Monte

Beatus vir qui timet Dominum

Beatus vir qui timet Dominum,
in mandatis ejus volet nimis.
Potens in terra erit semen ejus,
generatio [rectorum] benedicetur.
Gloria et divitiae in domo ejus,
et justitia ejus manet in saeculum saeculi.
Exortum est in tenebris lumen rectis,
misericors et miserator et justus.
Jucundus homo qui miseretur et commodat,
disponet sermones suos in judicio,
quia in aeternum non commovebitur.
In memoria aeterna erit justus,
ab auditione mala non timebit.
Paratum cor ejus sperare in Domino,
confirmatum est cor ejus,
non commovebitur donec despiciat inimicos suos.

Qui confidunt

Qui confidunt in Domino
sicut mons Sion.
Non commovebitur in aeternum
qui habitat in Jerusalem.
Montes in circuitu eius
et Dominus in circuitu populi eius,
ex hoc nunc et usque in saeculum

Super flumina Babylonis – a 8

Super flumina Babylonis, illic sedimus
et flevimus dum recordaremur Sion.
In salicibus in medio ejus suspendimus organa nostra.

Laudate Dominum – a 8

Laudate Dominum omnes gentes,
laudate eum omnes populi.

Quoniam confirmata est super nos misericordia ejus
et veritas Domini manet in aeternum.

Magnus inter magnos

Magnus inter magnos, exiguus inter parvos, illustris inter
nobiles, modicus inter ignobiles.
*Omnibus denique omnia factus. *Alleluia.
V. Erat enim vir Dei Norbertus, aspectu hilaris, vultu
serenus, sermone facundissimus, conversatione placidus,
convictu affabilis.
*Omnibus. Gloria Patri. *Alleluia.

Gelukkig de man die de Heer vreest,
uitermate vreugde vindt in zijn geboden.
Zijn nakomelingen zullen op aarde machtig zijn,
het geslacht [van de rechtschapenen] zal worden gezegend.
Roem en rijkdom zijn in zijn huis,
en zijn gerechtigheid duurt voort in eeuwigheid.
In het duister is er licht ontstaan voor de rechtschapenen,
hij die barmhartig is, mededogend en rechtvaardig.
Gelukkig de mens die barmhartigheid toont en dienstvaardig is,
zijn woorden oordeelkundig wikt,
want hij zal nooit wankelen.
De rechtvaardige blijft voor eeuwig in de herinnering,
voor slecht nieuws zal hij niet bang zijn.
Zijn hart is bereid om op de Heer te vertrouwen,
zijn hart is standvastig.
Hij zal niet wankelen totdat hij op zijn vijanden neerkijkt.

Zij die vertrouwen op de Heer,
zijn als de berg Sion
Hij die in Jeruzalem woont,
zal in eeuwigheid niet wankelen.
Bergen staan er rondom rond
en de Heer omringt zijn volk,
vanaf nu tot in eeuwigheid.

Aan de stromen van Babylon, daar zaten wij neer
en wij weenden toen wij aan dachten aan u, Sion.
Temidden daarvan hebben wij onze instrumenten aan de wilgen
gehangen.

Prijs de Heer, alle naties,
prijs hem, alle volkeren.

Want zijn erbarming over ons is verzekerd
en de waarheid van de Heer blijft in eeuwigheid.

Groot onder de groten, klein onder de kleinen, aanzienlijk onder
wie bekend is, bescheiden onder de onbekenden.
*Hij is, kortom, alles geworden voor allen. *Alleluia.
V. Norbertus was immers een man Gods, met een vreugdevolle
uitstraling, een sereen gelaat, welbespraakt, vriendelijk in de
conversatie, aangenaam in de omgang.
*Voor allen. Eer aan de Vader. *Alleluia.

Festa lux claro

Festa lux claro celebris triumpho
Annuo nobis revoluta lapsu
Posteris tanti merito parentis
Gaudia promit

Hunc adhuc matris gremio latentem
Praesulem vates monit futurum
Angelus natum supera vocavit
Christus ab arce

Purpura tandem generis relictâ
Membra melote tegit innocenti
Alter et Paulus graviter tonando
Pulpita complet

Haeresis forti hoc duce
Tanchelmi ore blasphemio sacra polluentis
Victa apud Belgas simul et tyrannis
Impia cedit

Quos et oblatos animo lubenti
Pontifex summus recipit probatque
Magdeburgensem simul et tiamam
Sumere cogit

Sit Deo nostro decus et potestas
Sit salus perpes sit honor perennis
Qui poli summa residet in arce
Trinus et unus
Amen

Pulchra es et decora – a 7

Pulchra es et decora filia Jerusalem
Terribilis ut castrorum acies ordinata
Quae est ista quae ascendit de deserto
Sicut aurora consurgens

Magnificat octavi toni

Magnificat anima mea Dominum
Et exsultavit spiritus meus in Deo salutari meo
Quia respexit humilitatem ancillae suae
Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes genera-
tiones

Quia fecit mihi magna qui potens est
Et sanctum nomen eius
Et misericordia eius a progenie in progenies
Timentibus eum

Fecit potentiam in brachio suo,
Dispersit superbos mente cordis sui
Deposuit potentes de sede
Et exaltavit humiles

Een feestelijk licht, gevierd met schitterende triomf,
dat zich na verloop van elk jaar aan ons ontvouwt,
is, door de bijzondere verdienste van de vader,
een bron van vreugde voor zijn kinderen.

Reeds toen hij zich nog in de moederschoot schuilhield,
voorspelde een profeterende engel
hem een toekomst als voorganger;
vanop zijn troon riep Christus de pasgeborene.

Het purper van zijn stand wierp hij uiteindelijk af,
hij bedekte zijn ledematen met de schapenvacht van de
onschuldige.
Als een tweede Paulus bezette hij het spreekgestoelte
met krachtig klinkende stem.

Door deze sterke leider werd de ketterij van Tanchelmus,
die met godslasterlijke mond het heilige bezoedelde,
bij de Belgen bedwongen, en tegelijkertijd kwam ook
de goddeloze tirannie ten val.

En toen hem dit werd voorgelegd, nam de paus er welwil-
lend kennis van en kreeg het zijn zegen;
en tegelijkertijd dwong hij hem
de bisschopsmijter van Maagdenburg te aanvaarden.

Glorie en macht, voortdurend heil
en eeuwige eer zij onze God,
die in de opperste stad zetelt op de troon,
als de Drie en Ene. Amen.

Gij zijt mooi en bevallig, dochter van Jeruzalem,
ontzagwekkend als een leger in slagorde.
Wie is zij, die opstijgt uit de woestijn
als de rijzende dageraad?

Mijn ziel verheft de Heer
en mijn geest heeft zich in God, mijn redder, verheugd.
Want hij heeft oog gehad voor de nederigheid van zijn
dienares.
Zie immers: voortaan prijzen alle geslachten mij zalig.

Want hij die machtig is, heeft grote dingen voor mij gedaan
en heilig is zijn naam.
En zijn barmhartigheid is van geslacht tot geslacht
voor wie hem vrezen.

Hij heeft de kracht van zijn arm getoond.
Die hoogmoedig waren in de geest van hun hart, heeft hij
uiteengejaagd.
De machtigen heeft hij van de troon gestoten.
De nederigen heeft hij verheven.

Esurientes implevit bonis
Et divites dimisit inanes
Suscepit Israel puerum suum
Recordatus misericordiae suae

Sicut locutus est ad patres nostros
Abraham et semini eius in saecula

De hongerigen heeft hij met gaven overladen
en de rijken met lege handen weggestuurd.
Hij heeft het opgenomen voor Israël, zijn dienaar,
zijn barmhartigheid indachtig.

Zoals hij heeft gesproken tot onze vaders,
Abraham en zijn nageslacht, tot in eeuwigheid.

Litaniae de beata Maria virgine – a 7

Kyrie eleison.
Christe eleison.
Kyrie eleison.

Christe audi nos. Christe exaudi nos.
Pater de coelis Deus. Miserere nobis.
Fili redemptor mundi Deus. Miserere nobis.
Sancta Trinitas unus Deus. Miserere nobis.

Sancta Maria. Ora pro nobis.
Sancta Dei genitrix. Ora pro nobis.
Sancta virgo virginum. Ora pro nobis.
Mater viventium. Ora pro nobis.
Mater pulchrae dilectionis. Ora pro nobis.
Mater sanctae spei. Ora pro nobis.
Paradisus voluptatis. Ora pro nobis.
Lignum vitae. Ora pro nobis.
Domus sapientiae. Ora pro nobis.
Porta coeli. Ora pro nobis.
Desiderium collium aeternorum. Ora pro nobis.
Civitas refugii. Ora pro nobis.
Civitas Hierusalem. Ora pro nobis.
Sanctuarium Dei. Ora pro nobis.
Tabernaculum foederis. Ora pro nobis.
Altare thymiamatis. Ora pro nobis.
Scala Jacob. Ora pro nobis.
Speculum sine macula. Ora pro nobis.
Lilium inter spinas. Ora pro nobis.
Rubus ardens incombustus. Ora pro nobis.
Vellus Gedeonis. Ora pro nobis.
Thronus Salomonis. Ora pro nobis.
Turris eburnea. Ora pro nobis.
Favus distillans. Ora pro nobis.
Hortus conclusus. Ora pro nobis.
Fons signatus. Ora pro nobis.
Puteus aquarum viventium. Ora pro nobis.
Navis institoris de longe portans panem. Ora pro nobis.
Stella matutina. Ora pro nobis.
Aurora consurgens. Ora pro nobis.
Pulchra ut luna. Ora pro nobis.
Electa ut sol. Ora pro nobis.
Castrorum acies ordinata. Ora pro nobis.
Solum gloriae Dei. Ora pro nobis.

Agnus Dei qui tollis peccata mundi. Parce nobis
Domine.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi. Exaudi nos
Domine.
Agnus Dei qui tollis peccata mundi. Miserere nobis.

Heer, ontferm u over ons.
Christus, ontferm u over ons.
Heer, ontferm u over ons.

Christus, luister naar ons. Christus, verhoor ons.
Vader in de hemel, God, ontferm u over ons.
Zoon, verlosser van de wereld, God, ontferm u over ons.
Heilige Drievuldigheid, ene God, ontferm u over ons

Heilige Maria, bid voor ons.
Heilige moeder van God, bid voor ons.
Heilige maagd der maagden, bid voor ons.
Moeder van de levenden, bid voor ons.
Moeder van de mooie liefde, bid voor ons.
Moeder van de heilige hoop, bid voor ons.
Paradijs van het genot, bid voor ons.
Hout van het leven, bid voor ons.
Huis van wijsheid, bid voor ons.
Poort tot de hemel, bid voor ons.
Verlangen naar de eeuwige heuvels, bid voor ons.
Stad van toevlucht, bid voor ons.
Stad Jeruzalem, bid voor ons.
Heiligdom van God, bid voor ons.
Tent van het verbond, bid voor ons.
Altaar van wierook, bid voor ons.
Ladder van Jacob, bid voor ons.
Spiegel zonder smet, bid voor ons.
Lelie tussen de doornen, bid voor ons.
Brandend braambos onverbrand, bid voor ons.
Vlies van Gideon, bid voor ons.
Troon van Salomon, bid voor ons.
Ivoren toren, bid voor ons.
Druipende honing, bid voor ons.
Besloten hof, bid voor ons.
Verzegelde bron, bid voor ons.
Bron van levend water, bid voor ons.
Handelsschip dat van ver brood aanvoert, bid voor ons.
Morgenster, bid voor ons.
Rijzende dageraad, bid voor ons.
Schoon als de maan, bid voor ons.
Uitverkoren als de zon, bid voor ons.
Leger in slagorde, bid voor ons.
Troon van Gods glorie, bid voor ons.

Lam Gods, dat de zonden van de wereld wegneemt. Spaar
ons, Heer.
Lam Gods, dat de zonden van de wereld wegneemt.
Verhoor ons, Heer.
Lam Gods, dat de zonden van de wereld wegneemt.
Ontferm u over ons.

26/II

Vox Luminis

Abdij van Park, kerk, 20.30 u
Concert

Philippus de Monte's *Madrigali Spirituali*

Philippus de Monte's *Madrigali Spirituali*

Philippus de Monte staat te boek als de componist van meer dan 800 madrigalen op seculiere teksten. Met dit oeuvre continueerde hij een door en door Italiaanse muzikale en poëtische traditie die al startte in de veertiende eeuw. Daarnaast is echter ook de Monte's productie aan religieuze muziek bijzonder omvangrijk, gevarieerd en van de hoogste kwaliteit. Terwijl vele tijdgenoten net als de Monte missen en motetten componeerden, waren er – in het bijzonder in de Lage Landen – weinig collega's die zich waagden aan het genre van het geestelijke madrigaal, beter bekend onder de Italiaanse benaming *madrigali spirituali*. De componisten die het genre wél beoefenden, waren niet van de minsten: denk aan Giovanni Pierluigi da Palestrina en zijn discipel Francesco Anerio, Orlandus Lassus, Luca Marenzio en Claudio Monteverdi.

Samen met Palestrina was de Monte de eerste belangrijke componist die *madrigali spirituali* publiceerde. Beiden lieten in 1581 hun eerste bundel verschijnen, die beide werden uitgegeven door uitgever Gardano in Venetië en madrigalen voor vijf stemmen bevatten. Later verschenen andere beroemde publicaties in het genre, waaronder Monteverdi's *Madrigali spirituali* (1583), Marenzio's *Primo libro de madrigali spirituali* (1584), Lassus' *Lagrime di San Pietro* (1595) en Anerio's *Teatro armonico spirituale* (1619). De Monte was dus niet enkel in goed gezelschap: hij was één van de pioniers in het genre.

Hoewel de Monte vaak teruggreep naar hoogstaande poëzie, zijn niet van alle teksten de auteurs geïdentificeerd. De bekendste naam op het programma is ongetwijfeld die van Torquato Tasso, de auteur van *Gerusalemme Liberata* (1591) en diverse bundels *Rime* (gedichten). Zijn poëzie werd meer dan 600 keer op muziek gezet door de belangrijkste componisten van de zestiende en vroege zeventiende eeuw, en ook de Monte kende zijn werk.

Recent onderzoek van de Italiaanse musicoloog Daniele Filippi heeft de ontstaans- en compositiecontext van de Monte's bundels *madrigali spirituali* verder blootgelegd. Wat opvalt is de sterke connectie met de toen nog jonge jezuïetenorde. De Monte droeg zijn eerste boek op aan de toen net verkozen generaal-overste van de orde, Claudio Acquaviva. Een groot deel van de teksten die hij op muziek zette, waren hem bezorgd door een andere jezuïet, die in de Monte's voorwoord als 'Lorenzo Cottomanno' vermeld staat. Laurent Coteman was echter geen Italiaan, maar een voormalige leerling van de Monte, afkomstig uit Luik.

Het was vermoedelijk Coteman die de Monte in contact bracht met het werk van de dichteres Vittoria Colonna, de markiezin van Pescara die banden onderhield met nogal wat vooraanstaande én omstreden kerkelijke figuren. Ze is het meest bekend omdat Michelangelo haar tekende en zij hem een manuscript met spirituele sonnetten schonk. Het is opvallend dat de 'Michelangelo-versies' van haar gedichten veel sterker overeenstemmen met de versies die de Monte op muziek zette dan met de versies die een jaar voor haar dood werden gepubliceerd onder de titel *Rime spirituali* (1546).

Ook in zijn latere bundels *madrigali spirituali* behoudt de Monte zijn jezuïtische connecties. Deze blijken uit zijn keuze voor een gedicht in het Latijn van de hand van de befaamde jezuïet Petrus Canisius. *Virgo vetustis edita* is een poëtische toevoeging aan een Maria-traktaat van Canisius (1577). Net als *madrigali spirituali* zoals *L'alto consiglio* en *Un foco sol la Donna* bezingt de tekst Maria's Tenhemelopneming en het dogma van de Onbevleete Ontvangenis. Van de 22 strofen van deze mariale tekst schrapte de Monte de tweede, en deelde de resterende 21 op in zeven partes (delen) van telkens 3 strofen, gezet voor zeven stemmen – aan symboliek geen gebrek in deze compositie. Ze laat de grenzen tussen de genres vervagen. Is het een motet, zoals steeds op Latijnse tekst maar zonder liturgische functie? Of is het een geestelijk madrigaal zoals de overige composities in de bundel, maar dan op een Latijnse in de plaats van een Italiaanse tekst?

De grote meerderheid van de Italiaanse madrigaalteksten behoren formeel tot het genre van het sonnet. Een sonnet bestaat uit veertien verzen, gegroepeerd in twee kwatrijnen van telkens vier verzen, gevolgd door twee terzinen die telkens drie verzen omvatten. De kwatrijnen houden een strak metrisch rijmschema aan; het eindrijm vormt steevast het patroon abba abba. Het eindrijm van de terzinen bevat meer variatie, met gewoonlijk drie verschillende eindlettergrepen (c, d en e), die in alle mogelijke combinaties worden gebruikt, in patronen als cdc ded, cde cde, cde edc of cde ced.

De Monte's muzikale zetting van de *madrigali spirituali* is niet fundamenteel verschillend van deze van zijn overige madrigalen: expressief en met sterk oog voor de details en de affectieve geladenheid van de teksten. De Monte weet dissonanten en chromatiek treffend in te zetten om de tekst te illustreren. Bovendien houdt hij de muziek contrastrijk en boeiend door een welgemikte afwisseling tussen *tutti* passages voor alle vijf de stemmen en kleine-re, steeds weer wisselende combinaties van bijvoorbeeld enkel hoge of enkel lage stemmen. Dat zijn madrigalen steeds weer boeien en verrassen, is dan ook te danken aan de Monte's gevarieerde technische palet en deze meesterlijke stemmenregie.

Pieter Mannaerts

26/II

Abdij van Park, kerk
20.30 u

Concertinleiding door Pieter Mannaerts, Abdij van Park, kerk (19.30 u)

Vox Luminis

Zsuzsi Tóth sopraan
Victoria Cassano mezzo
Alex Chance alto
Vojtěch Semerád alto
NN tenor
NN tenor
Lionel Meunier bas
Catalina Vicens klavier
Lionel Meunier artistieke
leiding

Het in Namen gevestigde vocale ensemble Vox Luminis legt zich vooral toe op het repertoire van de 16de tot de 18de eeuw. Het wordt geprezen om zijn heldere en homogene ensembleklank, maar evenzeer om de kwaliteiten van zijn individuele zangers in solistische passages. Het gezelschap, dat jaarlijks zo'n zeventig concerten verzorgt voor concerthuizen en op festivals wereldwijd, bracht inmiddels meer dan twintig cd's uit – met muziek van o.a. Domenico Scarlatti, Samuel Scheidt, Heinrich Schütz, de Bach-familie en Henry Purcell – die in de internationale vakpers op veel bijval konden rekenen en waarmee het ensemble tal van prijzen in de wacht sleepte, waaronder Klara's *Ensemble van het jaar*, de *Choral Award* van BBC Music Magazine, drie *Diapasons d'Or* en meerdere malen de *Preis der Deutschen Schallplattenkritik*. Hun opname van Buxtehudes *Abendmusiken* werd gelauwerd als *Choral disc of 2019* door het internationale muziekblad Gramophone.

Na zijn blokfluitstudies in Frankrijk studeerde Lionel Meunier zang bij Rita Dams en Peter Kooij aan het conservatorium van Den Haag. Als bas zong hij bij ensembles als Collegium Vocale, Ex Tempore, Cappella Pratensis, I Favoriti de la Fenice en werkte hij samen met specialisten als Ton Koopman, Christophe Rousset en Gustav Leonhardt, Paul Dombrecht, Rinaldo Alesandrini en Jean-Claude Malgoire. Samen met Francis Penning stichtte hij in 2004 het vocale ensemble Vox Luminis, waarvan hij de artistieke leiding waarneemt.

www.voxluminis.com

Philippus de Monte's *Madrigali Spirituali*

Instrumentale inleiding

Il primo libro de Madrigali Spirituali a cinque voci
Philippus de Monte (1521-1603)

L'alto consiglio alhor (1a pars)
Perchè non la lego (2a pars)

Mentre io sciolto correa (1a pars)
Ma lettere in ghiaccio (2a pars)

Un foco sol la Donna (1a pars)
Cangiar obietto (2a pars)

Signor chi n'esporrà (1a pars)
O pur perché dobbiam (2a pars)

Quando il turbato mar (1a pars)
E se talhor la barca (2a pars)

Instrumentaal werk

Il secondo libro de Madrigali Spirituali a sei e sette voci
Philippus de Monte (1521-1603)

A sei voci

Non son degn'io
Padre del cielo

Padre nostro e del ciel (1a pars)
Dal fermo stato (2a pars)

Celestis sponsa excelsi regis

Signor cui Già (1a pars)
Signor la notte e'l giorno (2a pars)
Signor cui piacque (3a pars)
La bella donna

Instrumentaal werk

A sette voci

Virgo vestutis edita (1a pars)
Tu Diva saevis (2a pars)
Arente visum (3a pars)
Sic experitur (4a pars)
Hos inter e(t) nos (5a pars)
Instructa sacri robore (6a pars)
Vitam probatis (7a pars)

Encor: Quanta Gioia – a 7

L’alto consiglio alhor (1a pars)

L’alto consiglio alhor ch’egger volse
Madre a Dio in terra con divina cura
Vedendo già cader nostra natura
Lei sola tenne e in grembo a sé l’accolse

Dal giusto sdegno suo colui la tolse
Che sol forma le leggi e il ciel misura
E fuor d’ombra d’error candida e pura
Dal nodo universal non mai la sciolse

De hoge raadgever, degene die de Moeder van God
op aarde verkoos met goddelijke voorzienigheid,
omdat hij zag dat de val in onze natuur ligt,
hield zij alleen vast en in haar boezem ontving zij hem.

Vanuit zijn rechtvaardige verontwaardiging nam hij haar,
hij die alleen de wetten vormt en de hemelen meet.
En uit de schaduw van dwaling, heeft hij haar, stralend en rein,
nooit uit de universele verbinding losgemaakt.

Perchè non la lego (2a pars)

Perché non la legò, né meno in forse
La lasciò di cader ma caro in mano
Sempre serbò quel bel cristallo intiero

E per far l’ordin suo più dritto il torse
Per altro solo a lui noto sentiero
E lo condusse al camin nostro humano

Want hij heeft haar niet gebonden, noch minder in gevaar
gebracht, maar dierbaar in zijn hand
heeft hij steeds dat dierbare sieraad intact gehouden.

En, om zijn gebod nog duidelijker te maken, nam hij het
via een andere weg die alleen hij kent
en leidde het naar ons menselijk pad.

Mentre io sciolto correa (1a pars)

Mentre io sciolto correa da me lontano
Anzi legato di mortal catena
De’ sensi miei, tal fu mio stato e pena
Qual d’huom che sua ragion non ha piu in mano

E dissi a me medesmo ahi quanto insano
Segue signor chiunque in sí terrena
Dura e vil servitù suo spirto mena
Tanto nobil ohimè tanto sovrano

Terwijl ik, ongebonden, ver van mezelf wegliep,
of liever, gebonden aan de sterfelijke ketting
van mijn zintuigen, zo was mijn toestand en pijn,
als van een man die zijn rede niet langer in de hand heeft.

En ik zei tot mezelf: o, hoe waanzinnig
blijft ieder die zijn aardse geest
in een harde en verachtelijke dienstbaarheid leidt,
zo nobel, helaas, zo soeverein.

Ma lettere in ghiaccio (2a pars)

Ma lettere in ghiaccio scritte e poste al sole
Eran le mie ragion fredde et inermi
E d’huom che debilmente il suo vuole

Fin che Dio solevò gli spirti infermi
Dond’io sottratto a sí gravosa mole
Feci a me di sua grazia eterni schermi

Maar brieven geschreven in ijs en aan de zon blootgesteld,
waren mijn koude en ongewapende redenering
en van de man wiens wil zwak is.

Tot God de zwakke geesten bevrijdde,
waardoor ik, onttrokken aan zo’n zware last,
van zijn genade een eeuwig schild kon maken.

Un foco sol la Donna (1a pars)

Un foco sol la Donna nostra accese
Divino in terra e quello in ciel l’accende
Quella stessa bontà chiara hor comprende
L’intelletto ch’in parte già comprese

Le parole che pria l’orecchia intese
Per celeste armonia l’anima intende
Con Dio immortal quel grado hor in ciel prende
Di Madre che con l’huom qui mortal prese

Eén vuur alleen heeft Onze Lieve Vrouw aangestoken,
goddelijk op aarde en ontstaan in de hemel.
Diezelfde heldere goedheid omvat nu
het intellect, dat voor een deel al

de woorden begreep die het oor
voor het eerst hoorde door de hemelse harmonie.
Van de onsterfelijke God krijgt ze nu in de hemel die graad
van Moeder, die hier met de mens sterfelijk werd.

Cangiar obietto (2a pars)

Cangiar obietto o variar pensiero
Huopo non le fu mai perchè i bei sensi
Fusser da la ragion ripresi e vinti

Ché infin dal primo giorno solo al vero
Aperse gli occhi e gli spirti hebbe accensi
Sempre d'un foco ripurgati e cinti

Signor chi n'essorrà (1a pars)

Signor chi n'essorrà gli alti tuoi modi
Come l'huom basso inalzi e l'alto inchini
Ben che senza ragion nessun destini
A dolor a piacer a biasmo a lodi

Forse perchè così mostrar ti godi
Esser del mondo i bei fior matutini
Ratto a languir ratto a cader vicini
Anzi non fior ma ricoperte frodi

O pur perché dobbiam (2a pars)

O pur perchè dobbiam noi reverenti
Creder che l'opre tue sian giuste e belle
E viver sol del tuo voler contenti

Comunque sian diró che in questo e in quelle
Ch'a te sol s'accostiam chiaro argomenti
Poi che tu stabil sei varie son elle

Quando il turbato mar (1a pars)

Quando il turbato mar s'alza e circonda
Con impeto e furor ben fermo scoglio
Se saldo il trova il procelloso orgoglio
Si frange e cade in se medesma l'onda

Simil s'incontra me vien la profonda
Acqua mondana irata io come scoglio
Fermo al ciel gli occhi e tanto più la spoglio
Del suo vigor quanto più forte abbonda

E se talhor la barca (2a pars)

E se talhor la barca del desío
Vuol tentar nuova guerra, io corro al lido
E d'un laccio d'amor con fede attorto

La lego prima a quella in cui mi fido
Viva pietra Giesù sí che quand'io
Voglio posso ad ogn'hor ritrarla in porto

Om van voorwerp of gedachte te veranderen,
was het nooit nodig dat haar mooie zintuigen
werden opgenomen en overwonnen door de rede.

Want vanaf de allereerste dag waren haar ogen open
voor de waarheid en haar geest werd altijd aangewakkerd,
omringd door een zuiverend vuur.

Heer, wie zal uw verheven wegen uiteenzetten,
hoe de lage man zich verheft en de hoge man buigt,
hoewel zonder reden niemand voorbestemd is
tot pijn, tot genot, tot blaam, tot lofprijzing.

Misschien omdat u zo verrukkelijk toont
hoe in deze wereld de ochtendbloemen mooi zijn,
maar snel wegwijnen, snel sterven,
en de wereld dus niet met bloemen, maar met bedrog is bedekt.

Of omdat wij, als we u eerbiedigen,
zouden geloven dat uw werken mooi en rechtvaardig zijn,
en tevreden leven enkel naar uw wil.

Hoe dan ook, ik zal zeggen dat in deze
we tot u enkel duidelijke redenen geven
omdat u onveranderlijk bent, maar veranderlijk de dingen.

Als de onrustige zee opkomt en een stevige rots
met onstuimigheid en woede omringt,
als de rots stevig en trots staat,
breekt deze de golf en valt ze in elkaar.

Op dezelfde manier komt het diepe, wereldse, boosaardige
water
op mij neer en sta ik als een rots,
mijn ogen op de hemel gericht, en hoe meer ik het ontdoe
van zijn kracht, hoe overvloediger het wordt.

En als soms de boot van verlangen
een nieuwe oorlog probeert, ren ik naar de kust,
en met een koord van liefde, omwonden met geloof,

bind ik het aan degene op wie ik het meest vertrouw:
de levende rots Jezus, zodat, wanneer ik wil,
het schip op elk moment naar de haven kan terugkeren.

Non son degn'io

Non son degn'io Signore
Che tu degni d'entrar sotto il mio tetto
Per ch'ostinato errore
Lui tutto guasto e ha me stesso infetto

Però comanda solo
Ch'in un momento a volo
N'andrà dispersa ogni sua macchia
E fia sana l'anima mia

Padre del cielo

Padre del cielo hor ch'altra nube il calle
Destro m'asconde e vie fallaci stampo
Con vago piè per questo instabil campo
De la mondana e paludosa valle

Regga tua santa man sí ch'ei non falle
Mio corso errante e di tua gratia il lampo
Dolce sovra me spenda e del mio scampo
Quel sentier mostr'a cui volsi io le spalle

Deh pria che'l verno queste chiome asperga
Di bianca neve e'l mio nascente giorno
Chiuda in tenebre eterne il fosco lume

Dammi ch'io faccia a tua magion ritorno
Come sublime augel che spieghi et erga
Dal vil fango palustre al ciel le piume

Padre nostro e del ciel (1a pars)

Padre nostro e del ciel con quanto amore
Con quanta grazia e in quanti varii modi
Dal mondo e da se stesso l'huomo snodi
Acciò libero a te rivolga il core

Rivolto poi di puro interne ardore
L'accendi e legghi con possenti nodi
Indi lo fermi con sì saldi chiodi
Ch'ogni aspra morte gli par dolce honore

Dal fermo stato (2a pars)

Dal fermo stato poi nasce la fede
Da la fè il lume e dal lume la speme
E dal vero sperar fuochi più vivi

Perchè non più rubello il senso crede
Allo spirto onde al ciel volano insieme
D'ogni cura mortal ritrosi e schivi

Heer, ik ben niet waardig
dat u zich verwaardigt onder mijn dak te komen.
Want de hardnekkige fout
heeft hem verziekt en ik ben zelf besmet.

Maar beveel enkel
dat in één vluchtig ogenblik
alle smet moet verdwijnen,
en mijn ziel zal gezond zijn.

Vader van de hemel, nu een andere wolk mij
het rechte pad verbergt en ik foute wegen insla,
met onvaste voet door dit onstabiele veld loop
van dit wereldse en moerassige dal,

houd uw heilige hand vast, zodat ze hem niet mist
in mijn dwalende pad, en laat de bliksem van uw genade
zacht op mij neerslaan en mij de weg
van de bevrijding zien, die ik de rug toekeerde.

Voordat de winter deze haren besprenkelt
met witte sneeuw en mijn ontlukende dag
het sombere licht in eeuwige duisternis insluit,

geef dat ik mag terugkeren naar uw glorie
als een sublieme vogel, die zijn vleugels ontvouwt
en zijn veren vanuit het smerige moeras naar de hemel opricht.

Onze Vader in de hemel, met hoeveel liefde,
met hoeveel gratie en op hoeveel manieren
maakt de mens zich van de wereld en van zichzelf los,
zodat hij vrijelijk zijn hart naar u kan keren.

Dan ontsteekt u zuiver inwendig vuur in het hart
en bindt het met machtige knopen.
Met zulke stevige nagels zet u het vast,
zodat elke bittere dood een zoete eer is.

Uit standvastigheid wordt dan het geloof geboren,
uit het geloof het licht en uit het licht de hoop.
En uit de ware hoop nog levendiger vuren.

Omdat de niet langer rebelse zintuigen geloven
in de geest, vanwaar ze samen naar de hemel vliegen,
afgewend en wars van sterfelijke zorgen.

Celestis sponsa excelsi regis

Celestis sponsa excelsi regis,
iam gloriosum thalamum ingressa,
virgo Catharina intercede pro nobis.
Piae virgines dilectae patronae
huic nostrae inclyte canticum dulce
solis virginibus decantandum laetantes invicem canamus.
Flos candoris tui rubet,
Trucidari dum te iubet pudicitiae tirannus.
Virgo Catharina, intercede pro nobis.

Hemelse bruid van de verheven koning,
ingetreden in zijn glorierijke vertrekken,
maagd Catharina, bemiddel voor ons.
Laten we, vrome maagden, voor onze uitverkoren,
beroemde patrones om beurten in blijdschap
het zoete lied zingen dat alleen voor maagden wordt gezongen.
De bloem van jouw witte schittering kleurt rood,
wanneer de tiran beveelt dat je, omwille van je kuisheid, wordt
gedood.
Maagd Catharina, bemiddel voor ons.

Signor cui già (1a pars)

Signor cui già fu poco
Fermar i cieli insieme
Spiegar l'aria e la terra
Il mar e'l foco
L'alma che plora e geme
Ne le sue angoscie estreme
Piacciati ancor gradire
E pietoso risguard'al mio fallire

Heer, voor wie het weinig voorstelt
om alle hemelen stil te zetten,
om de lucht en de aarde te verklaren,
de zee en het vuur,
de ziel, die huilt en kreunt
in zijn extreme angsten,
om deze nog te aanvaarden
en meelijwekkend te kijken naar mijn falen.

Signor la notte e'l giorno (2a pars)

Signor, la notte e'l giorno
Tu distinguisti e l'hore
Creando il ciel di chiari lumi adorno
Deh quell'eterno amore
Che da un confuso horrore
Trasse per noi sì belle
Forme ci accolg'alfin sopra le stelle

Heer, u onderscheidde
nacht en dag en de uren
door het scheppen van de hemel met heldere lichten versierd.
Oh, die eeuwige liefde,
die door een verwarde horror
voor ons zulke mooie vormen aanneemt,
die ons eindelijk boven de sterren verwelkomen.

Signor cui piacque (3a pars)

Signor cui piacque ornare
Quest'ampia e bassa terra
Di mille piante preziose e rare
L'interna e aspra guerra
C'homai vince e m'atterra
Tu rimovi del core
E vesti l'alma del tuo santo ardore

Heer, wie het behaagde te versieren
dit brede en lage land
met duizend kostbare en zeldzame planten,
verwijder uit uw hart
de interne en bittere oorlog
die u inmiddels won en mij neersloeg,
en bekleed de ziel met uw heilig vuur.

La bella donna

La bella donna, a cui dolente preme
Quel gran desio che sgombra ogni paura
Di note sola inerme humile e pura
Armata sol di viv'ardente speme

De mooie vrouw, op wie pijnlijk
dat grote verlangen drukt dat alle angst wegneemt,
's nachts, alleen, hulpeloos, nederig en puur,
alleen gewapend met levende, vurige hoop,

Entra dentr'il sepolcro e piange e geme
Gl'angioli lascia e più di sé non cura
Ma a piè del suo Signor cade sicura
Che'l cor ch'arde d'amor di nulla teme.

Et a gl'huomini eletti à grazie tante
Forti insieme rinchiusi il lume vero
Per timor parve nudo spirito et ombra

Onde se'l ver dal falso non s'adombra
Convien dar alle donn'il pregio intiero
d'haver il cor più acceso e più costante

gaat het graf binnen en huilt en kreunt.
Ze verlaat de engelen en geeft niets meer om zichzelf,
maar aan de voeten van haar Heer valt ze veilig,
omdat het hart, brandend van liefde, geen vrees kent.

En aan de mannen, verkozen tot zoveel genade,
sterk, samen binnengesloten, leek het ware licht
door hun angst een naakte geest en schaduw.

Opdat de waarheid door de leugen niet wordt overschaduwd,
past het de vrouwen de volledige verdienste te krijgen
voor hun meer bezielde en standvastige hart.

Virgo vetustis edita (1a pars)

Virgo vetustis edita regibus
Regina celi diva potens soli
Marisque sydus aestuosi
Alma parens hominis deique

Moeder Maagd Maria, door d'oude koningen bezongen,
over de hemelen heerst gij, de zon bestiert gij,
sterre van de ziedende zee,
voedstermoeder van de mensengod.

Tu sola virgo et mater es inclyta
Dei parensque et filia tu decus
Lumen iubar salus et una
Spes generis columnque nostri
Primaeva mater dum faciles nimis
Aures doloris vocibus improbi
Praebet draconis universam
Exitio sobolem peremit

Gij alleen zijt maagd en glorieuze moeder,
gij alleen moeder en kind van de Heer,
zijn sieraad, lichtbaken, zonnestraal,
enige zegen, hoop en steun van ons volk.
Zij, moeder aller moeders, geeft welwillend
gehoor aan onze smeekbeden
en brengt dood en verderf
aan al het vuige addergebroed.

Tu diva saevis (2a pars)

Tu diva saevis faucibus eripis
Serpentis Evae progeniem sacro
Dum spiritu grandis salutis
Artificem paris atque mundi
Dignum tonantis tu domicilium
Templumque sancti nobile flaminis
Signatus ille fons et hortus
Fatidico celebratus ore
Tu magna summi ianua numinis
Monstrata vati pervia nemini
Radices expers tu sed almo
Flore nitens sacra virgo virga

Hemelse moeder, uit de wrede keel van de slang
redt gij Eva's kinderen,
doordat gij, met de Heilige Geest,
de bringer van alle heil ter wereld brengt.
Gij, waardige verblijfplaats van het donderende uitspanel,
gij, prachtige tempel van de heilige priester,
ongerepte bron, weelderige tuin
in de woorden van de profeet.
Toegangspoort tot de Allerhoogste zijt gij,
geopenbaard aan de profeet, toegankelijk voor geen ander.
Een twijg zijt gij, Heilige Maagd, wortelloos,
maar met bloemen overladen.

Arente visum (3a pars)

Arente visum tu Gedeonicum
Madere quondam vellus in area
Amicta tu virgo micasti
Sole praemens pedibusque lunam
Flammis et ardens innocuis rubus
Spectante longe legifero duce
Hesterque tu vultu decoro
Assuero speciosa regi
Quando venusto de grege virginum
Sceptris superbis et diademate
Ac regiis dignata taedis
Sola tuum genus omne servas

Sic experitur (4a pars)

Sic experitur nunc quoque proximam
Regi superbo turba fidelium
Deoque ab uno te secundam
Thuricremis veneratur aris
Ad te malignis confugit hostibus
Vexata duris fracta laboribus
Aut mentis aut mundi procellis
Obruta praecipitesque casus
Tot passa vitae totque pericula
Te clamat unam nomine te vocat
Ades vocata nec clientes
Muneribus vacuos remittis

Hos inter et nos (5a pars)

Hos inter et nos diva reponito
Fortisque semper protege dextera
Sub filii hanc tui catervam
Nomine rnilitiam professam
Pias tuorum respice lachrymas
Benigna virgo votaque supplicum
Audi precesque o christianae
Gloria praesidiumque gentis
Convellat omnes haec age machinas
Fremetis hostis frangat et impetus
Eludat et minas manes
Ac rabidos duce te furores

Ooit zaagt gij hoe Gideons vacht
van dauw droop op droge grond.
Gij, Maagd, trokt de pels aan en schitterde.
Zon en maan houdt gij onder de voet.
Een braamstruik zijt gij, brandend met onschadelijke vlam
voor d'ogen van de grote wetgever.
Als bevallige Esther verschijnt gij met lieflijk gelaat
voor koning Ahasuerus en stelt gij u,
verheven uit de bekoorlijke maagdenschaar,
getooid met machtige scepter, diadeem
en koninklijke fakkel,
soeverein ten dienste van gans uw volk.

Zo weet uw trouwe kudde ook vandaag dat gij
vlakbij de Allerhoogste zijt en eerst komt na de ene God.
Met van wierook geurende altaren vereren zij u,
tot u nemen zij hun toevlucht.
Bestoekt door een wrede vijand,
gebroken door het harde werk,
overweldigd door stormen, in zichzelf en in de natuur,
aangedaan door zovele tegenslagen,
blootgesteld aan menig gevaar,
roepen zij slechts één naam: de uwe.
Wilt hen bijstaan die u aanroepen en zend geen smekelingen
weg, ook al bieden zij geen geschenken.

Neemt ook ons op onder uw volkeren, godin,
biedt met krachtige hand eeuwige bescherming
aan deze schare, want in naam van uw zoon
trekt zij voor u ten strijde.
Erkent de vrome tranen van uw volgers, welwillende maagd,
en de verzuchtingen van de smekelingen.
Aanhoort hun gebed, o heerlijkheid,
hoedster van het christenvolk.
Maakt dat zij elk legertuig vernietigen,
de brullende bruten breken en onder uw leiding
aanvallen ontwijken, wachtende speren ontlopen
en ongeschonden blijven onder woeste furie.

Instructa sacri robore (6a pars)

Instructa sacri robore stipitis
Tui notati sanguine pignoris
Prosternat hostiles phalanges
Faeminea domitas bipenni
Exterminatis denique pestibus
Pulsisque cunctis ex animo malis
Virtutibus ditet bonisque
Aethereis studiosa pectus
Mentem serenam sedula postulet
Atque a molestis corporis avocet
Curis et altius feratur
Usque domos penetrans Olympi

Mogen zij, gesterkt door de kracht van het heilige hout
en het bloed van uw gemerkte zoon,
de vijandige bendes neerslaan.
U overheerst met vrouwelijke strijdbijl.
Mogen zij, eens alle ziekten zijn uitgeroeid
en alle kwaad uit hun geest is verdreven,
ernaar streven om hun hart te vervullen
met deugd en hemelse goedheid.
Mogen zij vurig een zuivere geest vereisen,
afzien van de lastige zorgen van het lichaam
en mogen zij hoger en hoger stijgen
tot in het Olympische paleis.

Vitam probatis (7a pars)

Vitam probatis moribus excolat
Et christianis artibus instruat
Opes voluptates honores
Delitias generosa temnat
Sed nec minaces te duce et auspice
Vultus tyranni nec fera verbera
Nec horridas cruces nec enses
Barbaricos metuat nec ignes
Demum peractis his bene vinculis
Exuta duris corporis advolet
Istuc ubi laudes canamus
Virgo tuas meliore plectro

Mogen zij hun leven beteren met goede zeden
en het vullen met christelijke daden.
Moge dit edele volk verachting tonen voor rijkdom,
wellust, eretitels en genot.
Mogen zij, onder uw leiderschap en bescherming,
geen angst kennen voor de dreigende grimas van een tyran,
voor een wrede zweep, voor vreselijke kruisen,
zwaarden of fakkels van barbaren.
Nee, mogen zij, wanneer zij hun boeien hebben doorbroken
en hun logge lijven hebben afgelegd,
daarheen vlieden waar wij uw lof mogen zingen,
Maagd Maria, met het mooiste lied.

Quanta gioia

Quanta gioia tu segno e stella ardente
All'hor che i vivi bei raggi fermaste
Sul tugurio felice al cor mandaste
Dei saggi re del bel ricco oriente

E voi quanto più basso il re possente
Fasciato, piccolin, pover trovaste
Più grand'alto il vedeste e più l'amaste
Ch'al del tanta humiltà v'alzò la mente

Il loco, gli animali, il fredd'e'l fieno
Davano e i panni vili e'l duro letto
De l'alta sua bontà sicuro segno

E per la stella e per lo chiaro aspetto
De la possanza havend'in man'il pegno
L'adoraste col cor di gioia pieno

Wat een vreugde, gij teken en vurige ster,
toen gij de levende mooie stralen liet stilstaan
boven de gelukkige stal, toen je je hart stuurde
naar de wijze koningen van het rijke, mooie oosten.

En u, wijzen, hoe lager u de machtige koning zag
hoe gebonden, klein, en arm u hem vond,
des te groter u hem zag en des te meer u van hem hield,
dat zo'n nederigheid uw geest verhief.

De plek, de dieren, de kou en het hooi,
de lelijke kleren en het harde bed
waren een duidelijk teken van zijn hoge goedheid.

Door de ster en door het heldere verschijnen
van zijn macht, met de belofte in de hand,
aanbad u hem met een hart vol vreugde.

*Vertaling van de madrigalen: Pieter Mannaerts.
Vertaling van de tekst van Petrus Canisius: Jo Santy.*

Partners

Alamire Foundation

De Alamire Foundation, Internationaal centrum voor de studie van de muziek in de Lage Landen, werd in 1991 opgericht als een samenwerkingsverband tussen KU Leuven (Onderzoeksgroep Musicologie) en Musica, Impulscentrum voor Muziek. De organisatie stelt zich tot doel hoogkwalitatief onderzoek naar het muziekleven in de Lage Landen tot ca. 1800 te voeren, te stimuleren en te coördineren. Daarnaast is er aandacht voor de lokalisatie, inventarisatie en conservatie van het muzikaal patrimonium in Vlaanderen en voor de ontsluiting van dit vaak onbekend erfgoed voor een zo breed mogelijk publiek. Vandaag is de Alamire Foundation dankzij het Alamire Digital Lab en zijn expertisecentra – het Huis van de Polyfonie en de Library of Voices – meer dan ooit een dynamisch centre of excellence met internationale uitstraling.

alamirefoundation.org
tel. 016 32 87 50

30CC

30CC – het cultuurcentrum van Leuven – is een vlag die vele ladingen dekt. Naast een zeer bedrijvig cultuurhuis dat een ruim, divers en kwalitatief aanbod aan podiumkunsten presenteert, is 30CC ook een toegankelijk cultuurhuis dat methodieken ontwikkelt om een zo ruim mogelijk publiek te laten participeren en dat graag in vele partnerships samenwerkt. Bovendien biedt 30CC ook ruimte en omkadering voor experiment, productie en talentontwikkeling, en is het de motor van straffe Leuvense festivals, met diverse partners. Ook op vlak van locaties is diversiteit troef: 30CC plant voorstellingen in de Schouwburg, de Minnepoort, het Wagehuys, de Romaanse Poort, de Predikherenkerk en andere schitterende plaatsen in de Leuvense binnenstad. Dit huis programmeert voor iedereen en gaat de uitdaging aan om Leuven ook op cultureel vlak te laten bruisen. Naast een grote kijkdoos wil 30CC ook een laboratorium zijn waar gewerkt wordt aan ideeën voor morgen: een creatieve vrijstaat waarin artiesten kunnen excelleren.

30CC.be
tel. 016 27 40 00

Abdij van Park

De Abdij van Park is een 42 hectare grote, groene oase aan de stadsrand van Leuven en een van de best bewaarde kloostercomplexen met alle elementen van een abdij uit het ancien régime. Om dit unieke, historische geheel niet verloren te laten gaan, sloot de norbertijnen-gemeenschap in 2003 een erfpachtovereenkomst af met de stad Leuven. De site werd opgedeeld in zones met aangepaste herbestemming. Zo werden de voormalige Mariapoort en Norbertuspoort gerestaureerd en als het Huis van de Polyfonie en de Library of Voices in gebruik genomen door de Alamire Foundation. In 2020 is daar het Gastenkwartier aan toegevoegd. Andere blikvangers zijn de abdijkerk, het Wagenhuis (Kerk in Nood) en PARCUM, Dialoogmuseum voor religie, kunst en cultuur. Voor het beheer van de abdij richtte de Stad Leuven in 2017 de bvba Erfgoedsite Abdij van Park op, een dochterfiliaal van het Autonoom Gemeentebedrijf Stadsontwikkeling Leuven. Het geheel van de abdij wordt thans door de Stad Leuven gerestaureerd, met belangrijke steun van de Vlaamse overheid.

visitleuven.be/abdijvanpark
tel. 016 27 44 80

Praktische informatie

Tickets

30CC / Ticketbalie, Rijschoolstraat 4-3000 Leuven
Tickettelefoon: 016 27 40 00
Ticketbalie en tickettelefoon zijn bereikbaar van woensdag tot en met zaterdag van 12u tot 17u.
Online via www.30CC.be
Concertbalie: 45 minuten voor aanvang van de voorstelling kunnen op de concertlocatie tickets worden aangekocht.

Meer info over Passie van de Stemmen

www.alamirefoundation.org
contact@alamirefoundation.org
Telefoon: 016 32 87 50

www.30CC.be
info@30CC.be
Telefoon: 016 27 42 40

Uw steun

Steun aan het Leuven Chansonnier Fonds en schenkingen zijn welkom op het rekeningnummer van de Koning Boudewijnstichting:

IBAN BE10 0000 0000 0404
BIC BPOTBEB1 (BPost bank)
Koloniënstraat (P28), 1000 Brussel
Structurele mededeling: 181/1140/00240
Giften vanaf €40 zijn fiscaal aftrekbaar.

samenstelling en redactie

Bart Demuyt
Lieve Depuydt
Annick Dumalin
Ann Kelders
Pieter Mannaerts
Jo Santy
Anouk Stulens

curator

Bart Demuyt

medewerkers

Stratton Bull
David Burn
Bart Demuyt
Lieve Depuydt
Annick Dumalin
Joris Erven
Ann Kelders
Rudi Knoops
André Kockaerts
Pieter Mannaerts
Robrecht Penders
Klaartje Proesmans
Jo Santy
Stefan Van Lani
technische ploeg 30CC

teksten en vertalingen

met dank aan AMUZ, Festival
van Vlaanderen Antwerpen,
Festival van Vlaanderen Mechelen.
De Alamire Foundation,
Pieter Mannaerts,
Ann Kelders,
Jo Santy

coverbeeld

Anselmus Boëtius de Boodt, Portret van
Philippus de Monte, 1596-1603
© Amsterdam, Rijksmuseum, RP-T-BR-
2017-1-1-21r

druk

Drukkerij Gijssenberg

verantwoordelijke uitgever

Bart Demuyt
Abdij van Park 1, 3001 Leuven
wettelijk depotnummer: D/2021/12.118/1

Een initiatief van

Met dank aan onze mecenassen, subsidiënten en partners

